הלכה · משנה תורה · מפרשים · לחם משנה · ספר שופטים

לחם משנה על משנה תורה, הלכות אבל

רבי אברהם די בוטון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם משנה על משנה תורה, הלכות אבל

רבי אברהם די בוטון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-אבל/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ה 6
הלכה ז 6
הלכה ח 7
הלכה ט 7
הלכה יא 8
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 10
הלכה ג 10
הלכה ד 10
הלכה ו 11
פרק ג 11
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 13
הלכה ט 14
הלכה י 14
הלכה יא 15
הלכה יב 15
פרק ד 15
הלכה א 15
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 16
הלכה ח 16
הלכה ט 17
פרק ה 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ה 18
הלכה ח 19
הלכה ט 19
הלכה י 19
פרק ו 20
הלכה א 20
הלכה ג 20
הלכה ד 20
הלכה ה 21
הלכה ז 22
הלכה י 22
פרק ז 23
הלכה א 23
הלכה ד 24
הלכה ו 25
פרק ח 25
הלכה ב 25
הלכה ג 26
הלכה ה 26
הלכה ו 26
הלכה ז 26
הלכה ח 26
הלכה י 27
פרק ט 27
הלכה א 27
הלכה ג 28
הלכה ו 30
הלכה יא 30
הלכה יב 32

הלכה יג 33
הלכה טו 33
פרק י 33
הלכה א 33
הלכה ג 35
הלכה ד 37
הלכה ח 38
פרק יא 38
הלכה ג 38
הלכה ז 39
פרק יב 39
הלכה א 39
הלכה ב 39
הלכה ה 40
הלכה ו 40
הלכה ז 40
הלכה ח 41
הלכה ט 41
הלכה י 41
הלכה יא 41
פרק יג 41
הלכה א 41
הלכה ג 42
הלכה ד 42
הלכה ה 43
הלכה ו 43
הלכה ח 43
הלכה ט 43
הלכה יב 45
פרק יד 45
הלכה ח 45
הלכה ט 45
הלכה י 46
הלכה יג 46
הלכה יד 46
הלכה יט 47
הלכה כ 47
הלכה כא 47
הלכה כב 50
הלכה כה 50

פרק א

הלכה א

שנאמר ואכלתי חטאת היום וכו'. הרי"ף ז"ל בפרק ואלו מגלחין כתב ומאן דשכיב ליה שכבא וכו' דיום ראשון דאורייתא הוא דכתיב ואכלתי חטאת היום וכו'. ונראה דעל דרך זה כתב רבינו כאן פסוק זה להודיע דאיסור יום מן התורה אבל ענין מצות עשה להתאבל ודאי דלאו מהכא נפקא ליה דאין כאן מצות עשה כדכתב הרב כ"מ אלא משמע ליה דהוי מעשה דטומאה דכיון דצותה תורה ליטמא משמע דינהוג אבילות אותו יום ואע"ג דאין זה מוכרח מגלוי דקרא דואכלתי חטאת היום וכו' אמרינן הכי:

שהוא יום המיתה ויום הקבורה וכו'. כתב הרשב"א בתשובה סימן קנ"ה דאין לדעת הגאונים ז"ל אלא דוקא יום מיתה וקבורה בהדדי הא זה בלא זה לא והביא ראיה מפ"ק דכתובות (דף ג':) גבי מי שטבחו טבוח ויינו מזוג כו' וכתב שם אלמא מדבועל בעילת מצוה בעוד שהיה המת בחדר אלמא לא חל עליה אבילות דאורייתא ואם איתא דיום מיתה לבד בלא קבורה דאורייתא יהא אסור בתשמיש המטה וכן אם יום קבורה דאורייתא לא היה נוהג לכשיקבר שבעת ימי חופה שאין שבעת ימי חופה דאורייתא וכו' אלא שאפילו לדברי הגאונים ז"ל יום מיתה וקבורה אמרו ע"כ וקשה לי דכיון דהגאונים ורבינו משוים אנינות דאכילת קדשים לאבילות ואמרו דהכל דבר אחד וכשהוא אונן לאכילת קדשים הוא אבל וכמו שכתב רבינו יונה בפרק היה קורא בביאורו להרי"ף ז"ל וכן נראה מדברי הרא"ש ז"ל שהביא דעת הרי"ף דהוא סובר כן כדעתו ז"ל א"כ כיון דאיכא אנינות באכילת מעשר מן התורה אפי' ביום מיתה לבד בלא קבורה וכדכתב רבינו בהלכות מעשר שני פ"ג וז"ל נשתהא המת ימים רבים ואח"כ נקבר כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהם ע"כ. משמע דיום המיתה מיהא הוי מן התורה מדקאמר כל אותן הימים שאחר יום המיתה וכו' משמע דיום המיתה מן התורה אע"פ שאינו יום קבורה וכמ"ש קודם וביום המיתה הוא אונן מן התורה וכן נראה מדבריו בפ"ב מהלכות ביאת מקדש וע"ש, ליהוי אסור בתשמיש המטה דאנינות דקדשים ואבלות חדא מילתא והדרא קושיא לדוכתה לדעת רבינו שהקשיתי לעיל בשם הרשב"א דאמאי אמרו בפ"ק דכתובות דבועל בעילת מצוה היה ראוי לאסור בתשמיש המטה. ואפי' נתרץ לקושיא זאת מה שתירץ הר"ן ז"ל בפ"ק דכתובות דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה וכמו שהאריך שם אכתי קשה דרבינו כתב לקמן דאין האונן אסור בדבר מן הדברים שהאבל אסור דהיינו תשמיש המטה ורחיצה וסיכה ואמאי כיון דהאונן אסור בקדשים ולדעתו אנינות ואבילות אחד הוא א"כ היה ראוי שיהא אסור

בכל אותן הדברים שהאבל אסור בהם לדעתו ז"ל כיון דהוא אסור לאכול בקדשים מן התורה קודם קבורה ובשלמא נעילת סנדל ועטיפת הראש ראוי לפוטרו מהם כדכתב הרמב"ן ז"ל וכתבו הטור ביו"ד סי' שמ"א דהיקלו באלו מפני שהוא טרוד בעסקי המת אבל כל השאר ראוי לחייבו בכך וצ"ע:

הלכה ב

אינו אסור בדבר מן הדברים וכו'. נראה דרבינו סובר דמאי דאמרו בגמ' בריש פרק מי שמתו תשמיש המטה איכא בינייהו היינו דלת"ק הוי רשות בשבת אבל לא איסור כפירוש הרמב"ן ז"ל ושאר מפרשים דאי ס"ל דלת"ק הוי איסור כיון דהוא פסק בפרק ד' כת"ק שכתב שם מי שמתו מוטל לפניו וכו' חוץ מתשמיש המטה א"כ ודאי דס"ל דתשמיש המטה אסור בשבת לאונן ואיך כתב כאן דמותר לאונן בחול השתא בשבת אסור בחול מבעיא אלא ע"כ צ"ל דבשבת הוי רשות לאונן תשמיש המטה ולא איסור וכן כתבו תלמידי רבינו יונה בפירוש ההלכות בפרק מי שמתו בשם רבו של רבינו הר"י הלוי ז"ל:

הלכה ג

שאין מניחין אותו ליקבר וכו'. נראה דכתב כן לאפוקי מתשובת רבינו האיי ורב שרירא שכתב הטור בסימן שע"ה דאית להו דמאי דאמרו הרוגי מלכות היינו שלא נתברר שמת אלא שיצא הקול והם מחפשים לידע אמתת הדבר אבל אם יודעים מתי נהרג כמת מעצמו דמי ומונין משעת שמועה לכך כתב רבינו דאינו כן אלא אפי' שידעו שמת אלא שאין מניחין אותו ליקבר אין מתחילין להתאבל אלא משעה שנתייאשו מלשאול וכן מ"ש הרב בעל כ"מ בדקדוק לשון רבינו במשמעות דבריו:

הלכה ה

מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת וכו'. רבינו אינו מחלק כמו שחילק הטור אם נשאר גדול הבית שם או הלך בעיר אחרת מפני דאית ליה כדכתבו התוספות בפרק אלו מגלחין (דף כ"ב.) שכתבו על הירושלמי שחילק כך ובתוס' פירשו הגמ' אינה מחלקת בכך כלומר מדלא הזכיר הגמ' כן לית ליה ההוא דירושלמי ולכך פסק רבינו כגמרא דידן:

הלכה ז

לתשעה חדשים גמורים וכו'. מה שצריך לדעת רבינו שלמים ממש עיין בהריב"ש סי' תמ"ו ותמ"ז:

הלכה ח

ובן שמונה שמת אפילו לאחר שלשים יום וכו'. על השגת הר"א ז"ל כתב הרב כ"מ שתירצו ה"ה בפ"א מהלכות יבום ואדרבה נ"ל דתגדל הקושיא עם מ"ש שם דשם כתב דרבינו פסק דבעינן חדא מתרתי או שיהוי שלשים יום או שכלו לו חדשיו וא"כ איך כתב כאן דלא סגי בשיהוי שלשים יום ותימה על תימה שכתב בהלכות רוצח פ"ב שההורג קטן שנולד פחות מבן תשעה שאינו נהרג עליו וכו' וכיוצא בזה כתב פ"א מהלכות אבל וכו' ואינו כן דבהלכות רוצח פרק ב' כתב אבל אם נולד פחות מתשעה חדשים הרי הוא כנפל עד שישהא שלשים יום משמע שאפי' בן שמונה ששהה שלשים יום נהרג עליו וכאן כתב דאפי' ששה שלשים אינו מתאבל עליו ואפי' נאמר דכאן רבינו לענין אבילות אזיל לקולא טפי ופסק כרבנן דפליגי עליה דרשב"ג בבן שמונה ששהה ל' דאית להו דהוי נפל וכדכתבו התוס' בפרק ר' אליעזר דמילה דבהא נמי פליגי רבנן ארשב"ג מ"מ דבר תימה הוא לומר כן דיותר היה לו להקל בספק נפשות גבי רוצח מיהו י"ל דמ"מ כיון דאית לן הלכה כדברי המקל באבל מה שלא אמרו כלל זה גבי ספק נפשות משמע דבאבילות מקלינן טפי ואע"פ שאינו דומה ממש אבל לרוצח דרבינו מקל באבל טפי מ"מ רבינו מקל טפי בהני מבאחריני שהזכיר שם ה"ה בהלכות יבום ולכך כתב שם וכיוצא בזה כתב בפ"א מהל' אבל כלומר כיוצא בקולא זו דרוצח ומפני שהיא קולא יתירא כתב לשון וכיוצא כלומר דומה לו אע"פ שאינו ממש כמוהו:

הלכה ט

כל הרוגי מלכות אע"פ שנהרגו בדין המלכות וכו'. קשה דבפרק נגמר הדין (דף מ"ז:) אמרו מי קא מדמית הרוגי מלכות להרוגי ב"ד הרוגי מלכות כיון דשלא כדין מיקטלי הויא להו כפרה הרוגי ב"ד כיון דבדין מיקטלי לא הויא להו כפרה תדע דתנן לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו ואי ס"ד כיון דאיקטול הוי להו כפרה ליקברו כו' ופירש רש"י ז"ל הרוגי מלכות הני דעכו"ם כלומר דודאי הני דעכו"ם דאיירי לעיל הוא דשייך בהו לומר דלא מיקטלי בדין אבל הרוגי מלכות דמיקטלי בדין הוי כהרוגי ב"ד וכיון דבדין מיקטלי לא הוי להו כפרה וא"כ רבינו איך כתב דהרוגי מלכות אע"פ שנהרגו בדין הוו כשאר מתים הא בגמ' משמע כלשון רש"י ז"ל דקאמר דשלא כדין מיקטלי משמע דאי כדין מיקטלי הוו כהרוגי ב"ד. וי"ל דרבינו משום שראה באבל רבתי דאמרו שם הרוגי מלכות אין מונעין מהם כל דבר ומשמע ליה דההיא ברייתא הוו הרוגי מלכות באיזה אופן שיהיה בין הרוגי עכו"ם בין בדיני ישראל כולם שוים וסובר דאע"ג דבדין מיקטלי

כיון דלא הוי דין תורה אלא מפני בזיון שבזו למלך ומשום דינא דמלכותא מיתתם כפרתם ואין ראוי למנוע מהם שום דבר ונקברים בקבורת אבותיהם:

הלכה יא

המאבד עצמו לדעת וכו' ואין מתאבלים עליו וכו'. משמע מדברי רבינו דהאבילות אינו מכבוד החיים וכן מוכח בפרק נגמר הדין דאמרו שם ואי ס"ד כיון דאיקבור הויא להו כפרה ליאבלו משמע דהאבילות משום כבוד המתים הוא ולכך הוקשה דכיון דיש להם כפרה ראוי לעשות אבל עליהם וכן פירש"י ז"ל בפירוש המשנה שם ולא היו מתאבלין עליהם כדי שתהא בזיונם כפרה להן ע"כ, משמע דאבילות כבוד המתים אבל הרמב"ן חולק על רבינו ואומר דמדאמרינן ברכת אבלים משמע דמתאבלים אבל הסוגיא הנזכרת סיועא לרבינו כדכתיבנא. כתב הרב"י בי"ד סימן של"ד הלכות נדוי וחרם בשם הרשב"א ז"ל ואף כשאמרו בכל מקום אין מתעסקים עמהם לכל דבר לא לענין קבורה ותכריכי המת אמרו אלא שאין קורעין עליהם ולא מספידים עליהם ולא חולצין וכדתני גבי מאבד עצמו לדעת ע"כ. ויש לתמוה דנהי דמברייתא דאבל רבתי משמע כדבריו דלא אמרו אלא אין קורעין עליו וכו' ולא הזכירו הקבורה אבל מ"מ קשה דנימא דכיון דאמרו בסוף הברייתא דמה שאינו כבוד לחיים אין עושין מינה דהקבורה אין עושים דהוי יקרא דשכבי דבפרק נגמר הדין (דף מ"ז) פשטו מברייתא דאמרה מת שלא נספד ולא נקבר וכו' דהספידא יקרא דשכבי וא"כ מההיא גופא אית לן לומר דקבורה יקרא דשכבי. וי"ל דהתוספות שם באותה סוגיא פירשו דההוא לא נקבר דברייתא הוי לפי כבודו ולכך הוי בזיון למת אבל לא נקבר כלל הוי בזיון למשפחתו ולא למת וכדכתבו התוספות שם בדבור המתחיל קבורה משום בזיונא וכו' ומאי דשאלו בגמ' התם משום בזיונא או משום כפרה ר"ל הי מנייהו עיקר אבל לעולם דאיכא בזיונא למשפחתו:

פרק ב

הלכה א

וכן האשה על בעלה וכו'. כתב הרב כ"מ דטעמא דאבלות כטומאה וכשם שהאשה מטמאה וכו'. ואין טעם זה מספיק לדעת רבינו שהוא סובר דלא כהרמב"ן והרא"ש ז"ל דהנשים אינן מצוות ליטמאות לאנשים כמ"ש רבינו לקמן בפרק זה וכיון שאין להם מצוה בענין הטומאה איך נלמוד משם האבלות. אלא שעיקר הדבר נלמד ממה שאמרו בפרק ואלו מגלחין (דף כ':) דמי שמת חמיה או חמותה מתאבלת עליהם לכבוד בעלה ואם כן בודאי שמתאבלת על בעלה דשם אמרו כל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו ואי על

בעלה לא תתאבל איך תתאבל לכבוד חמיה וחמותה. ומ"ש רבינו דאשתו היא מד"ס אמת שדבריו תמוהים מכמה אנפי חדא דבפירוש אמרו בספרי אין שארו אלא אשתו והגם כי הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפירושו לחומש על פירש"י ז"ל כתב דהוא אסמכתא מ"מ עדיין לא נתקררה דעתי מאין לו לרבינו כן ומה גם כי שם דרשו על לא יטמא בעל בעמיו שלא יטמא לאשתו פסולה אבל לכשרה מטמא ואע"ג דלא יהיה מוכרח משארו דאפשר לפרשו כלשון התרגום וכדכתב הרב כ"מ מ"מ מקרא דלא יטמא נראה מוכרח כדכתיבנא, זאת ועוד מה שהקשה עליו הרב הנזכר דאמאי לא הזכיר בהוסיפו אשתו שהיא אחת מהנוספות, וקשה עוד מזה דבנוסחאות דידן כתוב בפרק ואלו מגלחין (שם) כל האמור בפרשת כהנים שכהן מטמא להם וכו' ואלו הן אשתו וחשיב אשתו בתחילה מיהו זה אפשר לדחות כדכתב שם הרב ז"ל דפרשת כהנים מיקרי כיון דאסמכוהו רבנן אקרא דשארו בכל זאת צריך לתת טעם מי דחקו לרבינו בכל זה ולא עוד אלא שכתב לקמן דהטעם שמטמא הבעל לאשה משום דהוו כמת מצוה ובפרק האשה רבה (דף פ"ט:) לא הקשו שם אלא מאשתו קטנה אבל אשתו גדולה משמע דניחא ליה דמטמא לה מדין תורה אלא שלקטנה הוצרכו לטעם ההוא והגם כי הרב כ"מ כתב דלא נתן רבינו טעם ההוא אלא לקטנה אין במשמע דברי רבינו כן. ולתת קצת טעם לרבינו נראה לי דהכריחו לומר כן משום דראה בפרק ואלו מגלחין דהקלו דאינו מתאבל עם אשתו על כל שאר קרוביה אלא בחמיו וחמותו וכן היא על קרוביו וקשיא לי מאי שנא אשתו מכל שאר קרובות לכך הוצרך לומר דאשתו היא מדרבנן ולכך היקלו בה ודרשה דשארו אינה מוכרחת דהכי דרשינן גבי ירושה ונתתם אותה לשארו ואמרינן דשארו זו אשתו ורבינו פסק בפי"ג מהל' אישות ובפכ"ג דירושת הבעל מדברי סופרים משמע דאין משמעות שארו אשתו וכן קרא דלא יטמא בעל בעמיו אינו מוכרח דאפשר לפרשו כמו שפירש"י בפירוש החומש לפי פשוטו ומר עוקבא דהיה סבור לישב באבילות על בן חמיו אפשר דהיה סבור דאשתו היא מן התורה ודרשא דשארו הוי דרשה גמורה ולכך הוה משמע ליה דלא שנא אשתו מכל אינך ואפשר דסוגיא דהאשה רבה דלא קשיא ליה מאשתו גדולה אתיא כסברא דמר עוקבא דאית ליה דבעל מטמא לאשתו מן התורה ולכך לא הוצרכו לטעמא דמת מצוה אלא בקטנה אבל בגדולה מטמא לאשתו מן התורה אבל אנן דלא קי"ל כמר עוקבא אלא כסוגיא דפ' אלו מגלחין דמשמע מהתם דאשתו הוי מדרבנן כדכתיבנא צריכינן לטעמא דהוי כמת מצוה אפילו לאשתו גדולה ולכך כתב רבינו לקמן הטעם אפילו באשתו גדולה והשתא אתי שפיר לפי זה מ"ש רבינו לקמן אחר שכתב שאין איש מתאבל על קרובי אשתו אלא חמיו וחמותו וכן היא על קרובי בעלה וכן

יראה לי שאם מתה אשת קרובו וכו' דהוה קשה מנין נפקא ליה הא לרבינו ולפי מ"ש דטעם הגמרא דקאמר דאין מתאבל האיש על אשתו לכל הקרובים וכן האשה על בעלה הוא מפני שאבילות אשה על בעלה ואיש על אשתו מדרבנן ומינה נפקא ליה לרבינו דאשת קרובו וכן בעל קרובתו דהם מדרבנן וכדכתב רבינו בפי"ג מהל' עדות דהפסולים מדרך אישות מדבריהם לכך למד רבינו להקל בהם כמו שהקלו באשה משום דאבלותה מדרבנן אע"ג דלא דמו ממש אהדדי מ"מ קצת ראיה יש בדבר ולכך כתב רבינו שיראה לו דין זה כלומר שיצא לו מהדין הקודם. ולא נעלם ממני כי מ"ש הוא דחוק ליישב דבריו ז"ל אבל מה אעשה כי הציקני הקושי העצום אשר בדבריו ז"ל. וא"ת בפ' אלו מגלחין כשהקשו על החכמים שאמרו כל שמתאבל עליו מתאבל עמו היינו ת"ק אמאי לא תירצו דאתא לרבויי קרובי אשתו שכתב רבינו או שאר קרובי אשתו דלתנא קמא אינו מתאבל אלא על חמיו וחמותו לבד ואתו חכמים לאוסופי אחריני. וי"ל דאין נראה לו סברא דפליגי בהכי אי נמי דאי להא אתו חכמים היה להם לומר דמי שמתאבל עליו מתאבלים לעולם עמו אבל במה שאמרו דמתאבל עמו זה שהוסיף על הראשון וההוספה לא הוי אלא דלתנא קמא לא הוי לעולם אלא לפעמים כגון על חמיו וחמותו ולחכמים הוי לעולם וא"כ היה ראוי להזכירו בדבריהם אבל מה שתירצו בגמ' בביתו הוא מדוייק בלשון עמו:

הלכה ב

ואם היתה אחותו נשואה וכו'. דברים תמוהים הם כיון דאינו מטמא עליה מדין תורה איך יתאבל מדין תורה והרי לא למדנו האבילות אלא מהטומאה וכבר תמה הרמב"ן ז"ל עליהם וגם בעיני כל אדם יפלא:

הלכה ג

וכן אשתו ארוסה וכו'. נפקא ליה משום דאמרו אשתו ארוסה אינו מטמא לה וכיון דליכא טומאה ליכא אבילות דהא בהא תליא וכדכתב הרב כ"מ לענין בנו או אחיו הבא מן השפחה והנכרית אבל כאן כתב דנפקא ליה מדין האנינות שאמר לא אוננת ואינו צריך לכך:

הלכה ד

כיצד הרי שמת בן בנו וכו'. כך היא הנוסחא ולא בן בן בנו מפני שזו הנוסחא משובשת נזדמנה לו להר"א בדברי רבינו ולכך כתב בהשגה הביאה בעל מגדל עוז וזה לשונו לא מחוור דבנו עצמו מדרבנן כלומר איך אפשר להתאבל על בן בן בנו אם בנו אינו מתאבל על בן בנו אלא מדרבנן מפני כבוד בנו איך יתאבל הוא עם בנו על בן בן בנו מפני כבוד

בנו כיון שבנו עצמו אינו מתאבל מן הדין אלא מפני כבוד בנו של עצמו אבל לנוסחא דידן שכתוב בן בנו אתי שפיר דבנו מתאבל על בנו מה"ת והוא מתאבל עם בנו מפני כבוד בנו. ומ"ע הפליג דעת הר"א ז"ל לדרך אחרת ותמה עליו:

לקרוע בפני וכו'. נראה דהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל דחזר וקרע אמימר פעם אחרת בפני בנו אף על פי שכבר קרע מפני שלא היתה הקריעה בפני בנו ודלא כפירוש התוס' דכתב בשם הר"א ז"ל וסובר רבינו דחייב לקרוע בפני בנו מפני כבודו:

הלכה ו

אבל הכהנות וכו'. מה שאמרו בברייתא אשתו ארוסה אינו מטמא לה אפשר לפרש לדעת רבינו כמו שפירשו התוס' בפ' ד' אחין דר"ל אינו מטמא ברגל דחייב אדם לטהר עצמו ולכך אמרו ארוסה דוקא אבל לנשואה מותר לטמא אפילו ברגל ולפי זה אתי שפיר דהא דלא מטמא הוי בארוסה דוקא מת"ל אשר לא היתה לאיש וכו' וקשה דבפרק הבא על יבמתו מרבה בוגרת מאליו והיכי מרבה לרבינו מלא היתה לאיש וי"ל דהתוספות הקשו שם דהוה לן לרבויי בוגרת מלא היתה לאיש ותירצו דאי לאו אליו הוה מוקמינן לה בבוגרת דוקא אמרינן השתא דבתר דאתי אליו תרוייהו ממעטינן ממשמעותא דאליו דהוא מתיישב שפיר. וראיתי להרב הנמוקי שכתב בהלכות על דין זה שכתב הרי"ף דברים מתמיהים שכתב שם וצריך עיון הא דאייתי לעיל הרי"ף ז"ל הקרובה ולא הארוסה אליו ולא הגרושה מאן תני לה דהא לא ר"מ ולא ר"י וכו'. ודברים תמוהים הם דמ"ש לעיל הרי"ף ז"ל הוא באשתו ובאשתו הוא דאמרינן דאם היא ארוסה אינו מטמא לה אבל כאן מתירים לטמא לאחותו ארוסה מקרא דהקרובה דמרבינן ארוסה וכבר נתן טעם לשבח בדבר הרב מוהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת אמור והם דברים פשוטים דיש חילוק בין אשתו לאחותו ודברי הרב הנמוקי מרפסי איגרי דאדמתמה על הרי"ף ז"ל היה לו לתמוה בספרי דשם דרשו הקרובה ולא הארוסה ובקרא דלאחותו הבתולה הקרובה דרשו לרבות את הארוסה והוא תימה לדעתו. אבל כפי האמת הדבר פשוט כדכתיבנא:

פרק ג

הלכה ד

כהן שנכנס לאהל המת וכו' ואם ישב שם כדי השתחואה וכו' ה"ז לוקה וכו'. הרב"י בטור חשן משפט סימן שפ"ה כתב בשם הכלבו כלשון זה של רבינו וכתב עליו ונ"ל דהאי לוקה לאו מדאורייתא הוא דהוא לאו שאין בו מעשה ע"כ. ואין נ"ל כן דודאי פירוש דברי רבינו ז"ל הוי מלקות ממש. כיוצא בדין זה כתב בהלכות נזירות פרק ה'

נכנס לאהל המת וכו' הרי זה לוקה והוא שישהא שם כדי השתחואה ואין סברא לומר דהכא והתם כוונת רבינו היא מכות מרדות אלא ודאי דהוי מלקות ממש ואע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה אמת דהתוספות בפ' ידיעות הטומאה (דף י"ז.) כתבו גבי נזיר בקבר צריך שהייה למלקות וכו' דהא דאמרו שם דלקי היינו למאן דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו וההיא דבפרק בתרא דמכות (דף כ"א:) דאמר התם רב ביבי דלא לקי לכלאים בשהייה אתי כמאן דאמר לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ועוד כתבו תירוץ אחר דמלקות דאמרו שם לאו דוקא אלא איסור דמלקות אבל רבינו אינו סובר כשום אחד מאלה התירוצים אלא דלוקין גבי נזיר בשהייה אע"ג דבעלמא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשמע מהתם לתירוצא קמא שתירצו התוספות ועוד סובר רבינו דגבי כלאים לוקה בשהייה בסוף הלכות כלאים ואע"ג דגם שם הקשה הרב כ"מ דהוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין מ"מ כבר תירץ שם בשם הריטב"א שמאחר שהיה בידו לתקן האיסור מעליו בכל פעם שמתרים בו חשיב כלובש ע"כ וכן נאמר כאן דכיון דבידו לפרוש מהטומאה בשעה שמתרים בו ולא פירש הוי כמטמא עצמו בידים. ומה שקשה עוד שם בהלכות נזירות בדין זה שם ביארתי:

הלכה ה

המטמא את הכהן וכו'. בהל' כלאים בסופו כתב רבינו כיוצא בזה דהמלביש כלאים לחבירו אם היה הלובש שוגג שהמלביש לוקה ותמה עליו שם הרכ"מ וכתב שכבר שאל הרא"ש מהרשב"א על זה ואותה התמיה עצמה היא כאן ואפשר לומר דמשמע ליה לרבינו דמדאמרינן בפרק ג' מינין (דף מ"ד.) דגלי קרא בנזיר דלא עשה מטמא כמיטמא מדכתיב וטמא ראש נזרו משמע דבעלמא עבדינן מטמא כמיטמא ולכך כתב רבינו בהלכות נזירות פרק ה' דאם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אינו לוקה משום דהתם גלי קרא וטימא ראש נזרו מדלא כתיב וטמא לו ראש נזרו אבל אכתי קשה דאמאי לא גמרינן מטומאת נזיר הכא גבי טומאת כהן ועוד דאי לא ילפת מהתם א"כ אפי' שניהם מזידים ילקו שניהם כי היכי דאמרינן במגלח דהוי כמתגלח וכי תימא דשאני התם דאמרינן דקרי ביה לא יעבור כדאמרינן התם אבל הכא לא אמרינן הכי א"כ אפילו שיהא שוגג המיטמא אמאי לקי המטמא ואע"ג דגבי גלוח פאות הראש אמרינן דחייב המקיף ג"כ כדכתב רבינו ז"ל בפרק י"ב מהל' ע"א ואיתא בפרק ב' נזירים (דף נ"ז:) התם קרא משמע הכי מדכתיב לא תקיפו ולא כתיב לא תוקפו כדכתבו שם התוספות אבל הכא וגבי כלאים מנא ליה לרבינו לומר דלוקה המלביש או המיטמא אם הלובש או המטמא שוגג ואם הוא מזיד פטור ואולי היה לו לרבינו שום מקום אשר נתלה בו ואנכי לא ידעתי

ודבר זה הלכה מפי הקבלה. כתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת אמור דמדכתב רבינו ז"ל כאן ובפרק שביעי מהל' נזיר ג"כ כתב דדברים אלו דברי קבלה משמע דאית ליה דכל הני קראי דדרשינן בפרק כהן גדול ונזיר (דף מ"ח) דמטמא למת מצוה גבי כהן גדול ונזיר אסמכתא נינהו ועיקר הדבר מפי קבלה הוא ולא מהני קראי והקשה עליו דמדפריך בגמרא עד שלא יאמר יש לי בדין וכו' ותירצו לא אם אמרת בכ"ג וכו' משמע דדרשות גמורות הם דאי לא לימא דאסמכתא בעלמא נינהו ולא תקשי מידי והניח הדבר בצריך עיון ולי לא קשה כלל דודאי רבינו אית ליה דהני דרשות דפרק כ"ג דרשות גמורות הן וראיה לדבר דבסוף הלכות כלאים כתב ולמה נדחה בטומאת מת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מפי השמועה למדו וכו' משמע דדרשא גמורה היא הא דמטמא למת מצוה והא דקרי ליה רבינו דברי קבלה אזיל לטעמיה דסובר דכל דבר שאינו מפורש בהדיא מקרי דברי קבלה וכמו שכתב הרב כ"מ בפרק שלפני זה גבי טומאת אשתו וזהו טעמו כאן שכתב שהם דברי קבלה או אפשר דכוונתו לומר דהוא גזירת הכתוב שנדחה מפני כבוד הבריות לא תעשה שבתורה ועל דרך שכתב בהלכות כלאים הואיל ופרט הכתוב וכו' כלומר דהוא גזירת הכתוב ומ"ש הרב הנזכר שם דלפי פשוטו בדברי הרמב"ם ז"ל ניחא דמפיק ליה בספרי מקרא דבעמיו דכל הני קראי אסמכתא מ"מ קשה ליה להרמב"ם דאע"ג דהני קראי הוו אסמכתא מ"מ הא הכא קרא דבעמיו דרשינן ליה בספרי וא"כ תורה הוי ולמה כתב דברי קבלה אבל לפי מה שכתבתי דרבינו קרי למה שאינו מפורש בהדיא דברי קבלה ניחא. ולעיקר קושייתו דהקשה למה לי תרי קראי למת מצוה אפשר לתרץ דאי מחד הוה אמינא דלא קרי מת מצוה אלא למי שא"א בענין אחר אבל אם אפשר בענין אחר כמו שמצאו בדרך והוא קרוב לעיר ילך לעיר ויבאו אחרים לעסוק בקבורתו והוא לא יטמא קמ"ל כיון דבאותו המקום שהוא קורא אין עונה יטפל בקבורתו ולא ילך לעיר אחרת וכ"כ הפוסקים:

הלכה ו

כהן גדול אינו מטמא לקרובים וכו'. מה שהשיג הראב"ד ז"ל וטעם לרבינו ז"ל הכל ביארתי בפ"ה מהל' נזירות ושם הארכתי וכתבתי על הרב כ"מ ועוד יש לתמוה עליו שחזר כאן ממ"ש שם ששם כתב דדברי הר"א ז"ל נראים נכונים בטעמם דהא דמחלק בין בחיבורין לשלא בחבורין לא הוי אלא לרב יוסף והיה לו לרבינו לפסוק כרבה וחזר למצוא טעם לרבינו וכאן כתב שלא ירד לסוף עומק דברי הר"א ז"ל בהא דמחלק בין בחיבורין לשלא בחיבורין דאפי' רבה לא מכחיש ליה:

הלכה ט

היה כהן גדול וכו' כל הקודם את חבירו במעלה וכו'. אע"ג דבגמ' ריש פרק כהן גדול ונזיר אמרו משוח בשמן המשחה ומרובה בבגדים משוח בשמן המשחה עדיף וכן משוח שעבר ומרובה בבגדים מרובה בבגדים עדיף עבר מחמת קרויו ועבר מחמת מומו עבר מחמת קרויו עדיף לא הוצרך רבינו לפרש דכיון דהוא כתב בפ"ד מהלכות כלי מקדש כהן הגדול המשוח קודם למרובה וכו' ומרובה קודם למשוח שעבר וכו' וכתב שם דכל הנזכרים בגמרא קודם כל אחד לחבירו במעלה וכאן כתב דכל הקודם במעלה מתאחר בטומאה נתבאר הדין ובסגן ומשוח מלחמה דשם כתב דהמשוח קודם במעלה הוצרך לפרש כאן דלענין זה הסגן קודם לו מהטעם שאמרו בגמ' בריש פכ"ג דנזיר יעויין שם:

הלכה י

נשיא שמת הכל מטמאין לו אפי' כהנים וכו'. בירושלמי אמרו אחר שאמרו אי זהו מת מצוה וכו' ושאין כבודו לכך אבל אם היה כבודו לכך לא בדא והנשיא כבודו לכך ומהו שיטמא לכבוד הנשיא כד דמך רבי יודן נשיאה אכריז ר' ינאי וכו'. והרא"ש ז"ל פירש דוהנשיא כבודו לכך הוי בעיא ומפני כן למד הרב"י בסימן שע"ד מדבריו דאפילו לא יהיה מת מצוה יטמא לו הכהן אם אין לו השיעור האמור בגמרא ותמה עליו שם דלא ראינו שנוהגים כן ובאמת דין גדול הוא זה שלמד מדבריו וטעמו דכיון דהבעיא ששאלו בנשיא הוה אפי' כשאינו מת מצוה וכמו שתירצו אין כהונה היום א"כ אם לשון הבעיא מתחיל מאומרו והנשיא כבודו לכך משמע דאיירי בהא דאיירי הך בעיא דנשיא מאי דקאמר לעיל מיניה אבל אם היה כבודו בכך לא בדא דעל זה שאלו אם הנשיא אע"ג דלא מתני יהיה הדין כן וכיון דבעיא דנשיא בשאינו מת מצוה ממילא דהא דלעיל נמי איירי בשאינו מת מצוה ונ"ל דאין ללמוד חידוש גדול כזה מדברי הרא"ש ז"ל אלא דהרא"ש ז"ל סובר דתרי בעיי בעו בירושלמי חדא בעיא והנשיא כבודו לכך כלומר במת מצוה דאמרינן דכשמתני לית ליה שיעורא ובנשיא מת מצוה אע"ג דלא מתני יהיה הדין כן או לא. ועוד שאלו אם תמצא לומר דהנשיא כשהוא מת מצוה יטמא לו עדיין תבעי לך כשאינו מת מצוה מה הוא שיטמא כל אדם לכבוד הנשיא והשתא אין ללמוד זה מדברי הרא"ש ז"ל דהא בעיא דכבודו לכך במת מצוה איירי. והשתא ניחא דחזר הירושלמי ואמר ומהו שיטמא לכבוד הנשיא משום דהוי בעיא תניינא דאי הוי חד בעיא למה כפל ואמר כן כבר אמר והנשיא כבודו לכך ודי בזה מה הוא זה שאמר ומהו שיטמא וכו' דמשמע דבעיא אחריתי היא:

הלכה יא

שנאמר בני אהרן עד שיהיו בכיהונם וכו'. בספרי מפיק ליה מהכהנים למעט חללים ולא מבני אהרן וכוונת רבינו ז"ל נראה דהיא כן גם מ"ש עד שיהיו בכיהונם כלומר ממלת הכהנים נפקא והכי קאמר הכהנים צריך שיהיו בני אהרן ולא שיהו חללים דלחללים אינו מזהיר שלא יטמאו:

הלכה יב

אם בא להטמא עצמו וכו'. בפרק חרש ביבמות (דף קי"ד.) משמע כדברי רבינו דהקשו למ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצויין להפרישו מהא דאמרינן אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים ואמרו שם מאי לאו דאמר להו דלא ליטמו ותירצו לא דלא ליטמו בידים ואנן דקיימא לן קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וכמ"ש רבינו בסוף הל' מאכלות אסורות אם כן משמע דאין מצווין להפרישו והטור ביורה דעה בהל' טומאת כהן השיג על רבינו ועל כן פירש הרב מהר"ר אליה מזרחי בפרשת אמור ובפסקיו סימן ע"א דעת הטור דסובר דמאי דאמרו בגמ' לא דלא ליטמינהו בידים לא הוי אלא דרך דחיה אבל קושטא דמילתא דשאני התם משום דכהנים ריבה בהן הכתוב מצות יתירות ולכך הזהירו לקטנים להפרישם מה שאין כן בשאר מצות והכי דייק לישנא דאמור ואמרת והמתרץ היה יכול לתרץ שם אלא שתירץ לו כמו שתירץ בדם ושרצים ועיין שם בפסקיו ופרשת אמור כי שם האריך:

פרק ד

הלכה א

מנהג ישראל וכו'. דבר זה נלמד ממה שאמרו באבל רבתי הגוסס אין קושרין את לחייו ואין פוקקים את נקביו וכו' וכדכתב רבינו לקמן מכלל שאלו הם דברים שעושין למת וגם שם אמרו ולא סכין ולא מדיחין. ומאמצין עיניו של מת בפרק שואל (דף קנ"א):

תכריכין תפורין וכו'. בסוף מ"ק דנהג רבן גמליאל ונהגו העם לצאת אחריו בכלי פשתן. ומה שאמר רבינו לבנים אע"ג דבפרק ב' דנדה (דף כ') ובסוף פרק אלו קשרים (דף קי"ד.) צוה רבי ינאי לבניו שלא יקברוהו לא בלבנים ולא בשחורים כדאיתא התם כתב רבינו לבנים משום דהטור כתב ביו"ד סי' שנ"ב והאידנא נהגו בלבנים וכן ראוי לעשות ולכך כתב רבינו לבנים:

הלכה ד

ופניו למעלה וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דנפקא ליה ממאי דאמרינן בפרק המוכר את הספינה (דף ע"ג:) דמתי מדבר גנו אפרקיד ואע"ג דרבינו מפרש דפרקדן הוי בין פניו למעלה בין פניו למטה וכמ"ש בפרק ב' מהלכות ק"ש ואסור לקרות קרית שמע וכו' וכתב שם הרב כ"מ ומפרש רבינו פרקדן בין שהוא מוטל ופניו טוחות בקרקע בין שהוא מושלך על גבו ופניו למעלה מ"מ שפיר מייתי ראיה מהתם דההוא אפרקיד דמתי מדבר ע"כ פניו למעלה דאם לא כן לא היה יכול טייעא לרכוב תותי ברכייהו וכמו שהכריחו התוס' שם:

הלכה ה

ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר וכו'. בפרק שואל (דף קנ"א:) אמרו גבי מת מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא יתפח:

הלכה ו

כדי לשרות אכילה שבמעיו וכו'. בכתובות (דף ח') אמרו בברייתא החזירו הדבר ליושנו ופירש"י ז"ל לעשרה כוסות והטור כתב בסימן שע"ח בשם הרמב"ן ז"ל ליושנו שלא ישתו אלא בתוך הסעודה דיין שלאחר הסעודה משכר ע"כ ובפרק י"ג כתב רבינו עשרה כוסות ומשם נראה שהוא כפירוש רש"י ז"ל וכ"כ שם הרב כ"מ אבל קשה דכאן נראה דהוא כפירוש הרמב"ן ז"ל כדי לשרות אכילה שבמעיו והיינו בתוך הסעודה ואולי רבינו ספוקי מספקא ליה בפירוש הברייתא ולכך כתב דלכתחלה יעשה כפירוש רש"י ז"ל דלא ישתו אלא לרוות אבל בדיעבד אם שתה עשרה כוסות לית לן בה דאולי פירוש הברייתא כהרמב"ן ז"ל דיושנה הוי עשרה כוסות אבל יותר מעשרה לכולי עלמא לא ולכך כתב כאן בלשון מותר לכתחלה ושם כתב בלשון שלילה דהיינו אין שותין בבית אבל יתר על עשרה כלומר דבדיעבד מהני. ועדיין צ"ע:

הלכה ח

וכל המלין את מתו עובר בלא תעשה וכו'. בפרק נגמר הדין (דף מ"ו) אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי מנין למלין את מתו שעובר עליו בלא תעשה ת"ל כי קבור תקברנו וברש"י ז"ל מריבויא דריש כל המתים. וקשה כיון דכל המתים הוו בלא תעשה מריבויא דתקברנו א"כ הוי גם כן בעשה דקבור תקברנו וכיון שכן נמצא דהמלין את מתו עובר בעשה ולא תעשה וכי תימא דהקבורה בכל עת שעושה אותה אפילו אחר הלינה הרי קיים העשה אפילו שאינו בו ביום זה אינו דביום ההוא כתיב וכ"כ רבינו בפרק ט"ו מהל' סנהדרין ומ"ע לקבור את כל הרוגי ב"ד ביום ההריגה שנאמר כי קבור

תקברנו ביום ההוא וא"כ היה לו לומר כאן שעובר בעשה ולא תעשה כדכתב שם ואולי רבינו נמשך אחר לשון המשנה שאמרה ולא זו בלבד אמרו אלא כל המלין מתו עובר בלא תעשה דלא הזכירה אלא לא תעשה לחוד:

הלכה ט

וחייב לישב על מטה כפויה וכו'. בפרק ואלו מגלחין (דף כ"א.) אמרו מנין לקריעה מעומד וכו' אלא מהכא ויקם דוד ויקרע את בגדיו ודילמא מילתא יתירתא עביד דאי לא ת"ה וישכב ארצה הכי נמי והתניא ישב על גבי מטה וכו' ואמר רבי יוחנן וכו' אמר ליה כעין ארצה ופירש"י ז"ל שכפה מטתו וישב עליה ע"כ. וכפי הנראה שם מדברי התוספות דהוקשה שם דהסוגיא משונה דתחלה אמר מילתא יתירתא עבד דאי לא תימא הכי וכו' והדר מקשה דלא יצא ידי חובתו כלומר הראיה שהיה צריך להביא היא מפסוק אחר שהוא מילתא יתירתא כי האי אבל לאו מדבר אחר שהפסוק ככתבו הוא קשה להבין דאין זו ראיה למה שרוצה להביא ולכך פירשו שם דהכי קאמר ודאי דקרא דשכיבת ארצה הוי מילתא יתירתא דבודאי דוד כבר כפה מטתו וכיון שכפה המטה לא היה צריך לשכב ארצה אלא על מטה הכפויה דאי אמרת דלא כפה היכי היה יצא ידי חובתו בשכיבת ארצה בלא כפיית מטה הא"ר יוחנן דלא יצא ידי חובתו אלא בכפיית המטה אפילו שישן על גבי קרקע ותירצו דלא עשה מילתא יתירא אלא מאי ארצה ששכב על מטה כפויה כעין ארצה ופירוש זה יתכן לפי פירושם שסוברים כהרא"ש דכיון דכפה המטה סגי ובין שישן על מטה כפויה בין שישן על גבי קרקע יצא ידי חובתו ור' יוחנן לא איירי אלא היכא דלא כפה המטה אבל רבינו שסובר דאפי' דכפה המטה לא סגי ליה אלא שישן על גבי המטה הכפויה ובריייתא איירי אפילו דכפה מטתו וכן א"ר יוחנן ודאי דהפירכא לא הוי אלא הכי דילמא קרא לאו דוקא ומילתא יתירתא עבד תדע לך דהאי קרא לאו דוקא דאל"כ היכי קאמר קרא וישכב ארצה הא ודאי לא יצא ידי חובתו דאפילו תימא דכפה מטתו מ"מ לא יצא ידי חובתו במה ששכב לארץ דהיה צריך לישן על המטה הכפויה אלא מאי אית לך למימר דארצה לאו דוקא אלא על מטה הכפויה הכי נמי ויקם דוד לאו דוקא דהני קראי לאו בדוקא איירי ותירצו דבדוקא הם ומאי ארצה כעין ארצה והיינו מטה כפויה:

פרק ה

הלכה ב

אחד המגלח ואחד המתגלח וכו'. כלומר בין אם המגלח היה אבל אינו יכול לגלח ובין המתגלח היה אבל אינו יכול להניח לאחר שאינו אבל לגלחו והוא נלמד ממה שיבא בסמוך:

ואסור לגלח שפה וכו'. מדברי רבינו ז"ל משמע כדברי הרב כ"מ דדוקא בחול המועד התירו מה שמעכב בשפה אבל באבל החמירו מדסתם כאן ולכן קשה על ה"ה ז"ל שכתב בפרק ז' מהלכות יו"ט על מ"ש רבינו ז"ל ומותר ליטול שפה בחולו של מועד וכו' ויש מי שכתב דדוקא שמעכבת האכילה או שהוא אסטניס ורבינו ז"ל כתב כלשון ההלכות ואפשר שבמועד בכל גוונא מותר. משמע לכאורה מלשון זה דרוצה לתרץ בעד רבינו ז"ל דאם אמרו כן בגמרא דמעכבת דוקא מותר היינו באבל אבל בחול המועד מותר הכל. ואיך אפשר לומר כן בדעת רבינו דאם כן איך כתב כאן דאסור בכל גוונא היה לו לומר כאן דמעכבת מותר כיון דאית ליה דהכא איירי באבל אלא ודאי דרבינו סובר דאיירי במועד אבל באבל אסור בכל גוונא:

הלכה ג

שנאמר ורחצת וסכת וכו'. לא ידעתי למה לא כתב הראיה האמורה בגמ' שאמרו שם ורחיצה בכלל סיכה דכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו וכתב פסוק של ורחצת וסכת ואולי היה לו כן בגמ' ולגירסתנו קשה דביומא פ' יוה"כ (דף ע"ו:) בעו בגמ' לאתויי מהאי קרא דרחיצה כסיכה ודחו ליה משום דהאי תנא איפכא נסיב לה מנין לסיכה שהיא כשתיה שנאמר ותבא כמים בקרבו ומשום הכי נייד התם ומייתי ליה מקרא אחרינא והיכי מייתי ליה בפרק ואלו מגלחין מהך קרא ולרבינו ג"כ קשה דאמאי לא מייתי ביומא מקרא דורחצת וסכת וצ"ע:

אסור ללבוש כלים חדשים מגוהצים וכו'. וכ"כ לקמן בפ"ו גבי איסור שלשים היינו דלא כהרמב"ן שכתב הטור בסי' שפ"ט דאית ליה דשאני תוך שבעה משלשים דבתוך שבעה אסור בכלים חדשים צבועים וישנים מכובסים היוצאים מתחת המכבש:

הלכה ה

ומותר להתייחד עם אשתו וכו'. כרב אשי דאסיק בפ"ק דכתובות (דף ד') דבאבילות דעלמא מותר להתייחד אבל במת אביו של חתן וכו' דקיל ליה לא וכמ"ש רבינו בפרק י"א:

הלכה ח

מכאן ואילך אם היה עני וכו'. מפרש רבינו וכן הטור סימן ש"פ דברייתא מ"ק (דף כ"א:) שאמרה מכאן ואילך עושה אעני קאי ולא קאי אכל אבלים כפירוש קמא דתוס' ולא כפירוש בתרא בשם הר"א ז"ל דאכל אבלים קאי:

הלכה ט

שני אחין או שני שותפין וכו'. כאן חזר הרב כ"מ ממה שכתב בבית יוסף סי' ש"פ דשם כתב דעת רבינו והרי"ף דלא כהראב"ד ז"ל שכתבו הירושלמי ונראה ודאי דעתו שם לתרץ כדברי הרמב"ן ז"ל דסבירא ליה דההיא דמריון (דף י"א:) איטדא כתבו והשבוע שאירע האבל למר בר רב אחא היה של מריון וכמ"ש שם הרמב"ן אבל כאן כתב דדעת רבינו כדברי הראב"ד ז"ל ונ"ל מ"ש בבית יוסף עיקר דבשלמא אם כתבו איטדא והיה שבת של מריון הוי ממש כההוא דהיה לו פרה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים וכיון שכתב רבינו ההוא דינא לא הוצרך לכתוב עובדא דמריון אבל אי סבירא ליה כהר"א ז"ל לא דמי הא לההיא דפרה מוחכרת דהתם שכרה לזמן קצוב ואין עסק לבעל הפרה בה דשכירות מכירה ליומיה אבל הכא באותו הזמן שחבירו עסק הוי תועלת לשותפות והאבל נהנה מאותו ריוח ולכך ראוי לאסור ולכך היה לו לרבינו לכתוב דכשאינו פרהסיא כההוא עובדא דמריון דמותר אם לא שיהיה אדם חשוב דהוי כפרהסיא דאין דין זה נלמד מההיא דפרה מוחכרת דהכא הוי רבותא טפי כדכתיבנא:

הלכה י

כיצד היו זיתיו להפוך וכו'. בגמ' איתא בברייתא דר' יהודה סבר דזורעין לו שדה נירה ושדה העומדת לפשתן וכו' ואיתא התם דרשב"ג אמר דאם אין שם אחר שעושה לו אלה הדברים האבודים שיעשה הוא בעצמו ותו אמר רשב"ג דאם האבל ספר ובלן לרבים והגיע הרגל שמותר לו לעשות והרי"ף ז"ל פסק כרבנן דפליגי על כל הני ודלא כשום חד מהני והרמב"ן ז"ל כפי מ"ש הטור ז"ל בסימן ש"פ נראה דפסק בכולהו כהני משום דאע"ג דהם יחידים לגבי רבנן הלכה כדברי המקל באבל והר"א ז"ל פסק כרשב"ג בהא דאם היה האבל ספר ובלן לרבים לחוד משום דסבירא ליה דבהא לא פליגי רבנן עליה אבל באינך דפליגי רבנן דפסק כוותייהו וכל אחת מאלו הסברות יש טעם לדבריהם אבל להרא"ש בפסקיו קשה דפסק בהא דאם אין אחרים שיעשה מלאכתו והוי דבר האבד כרשב"ג ונתן טעם דאע"ג דהוא יחיד הלכה כדברי המקל וא"כ למה בההיא דספר ובלן לרבים לא פסק כוותיה דנראה דפסק כהר"ם וכדכתב הטור בסימן ש"פ משמו אע"ג דאין הכרח כל כך דבפסקיו לא הכריע מ"מ מדהביא דברי הר"ם לסוף משמע לטור

דפסק כהרי"ף ודלא כרשב"ג וא"כ לדעת הטור נמצאו דברי הרא"ש בלא טעם דכאן פסק כרשב"ג משום הלכה כדברי המקל באבל ובההיא דבלן לרבים וההיא דר"י פסק דלא כוותייהו וצ"ע. ודע דשם בב"י כתב על הא דבלן לרבים וז"ל והרמב"ן ז"ל פסק כמותו משום דהלכה כדברי המקל באבל וכתב הרא"ש דהכי מסתבר ע"כ. ובודאי דט"ס הוא דלא כתב הרא"ש ז"ל על הא דהכי מסתבר אדרבה פסק דלא כרשב"ג וכדכתב הטור משמו והמדפיס טעה וכתב כאן כן מפני שכתב לעיל גבי ההיא דאם אין שם אחר וכו' דהרא"ש כתב על דברי הרמב"ן דהכי מסתבר ומשם טעה וכתבו ג"כ כאן:

פרק ו

הלכה א

ומנין סמכו חכמים לשלשים יום וכו'. השיג עליו הר"א ז"ל ראשיכם אל תפרעו ואתיא פרע פרע וכו'. ונראה דאע"פ שאמרו כן בגמ' היינו לתספורת דאתיא פרע פרע מנזיר והיינו שלשים יום אבל לשאר דברים שהזכיר שהם הד' אחרים מנין לנו זה הגבול של שלשים יום לז"א דאסמכוהו אקרא דובכתה וגו':

הלכה ג

בתספורת כיצד וכו'. כתב הרב כ"מ כן דעת הרי"ף והרמב"ן ז"ל. נראה דלא כתב כן משום התספורת דאין לו שייכות כלל אלא בשביל קציצת הצפרנים כתב כן דלדעת הרי"ף והרמב"ן ז"ל בשנוי שרי אפילו תוך שבעה ובלא שנוי אסור אפי' אחר שבעה עד שלשים ויש סברות אחרות הוזכרו בטור יורה דעה סימן ש"צ:

עד שישלח פרע או יגערו וכו'. זו היא גירסת הירושלמי לפי דעת רבינו אבל התוס' כתבו בפרק ואלו מגלחין (דף כ"ב:) דהיא נוסחא משובשת וצ"ל שישלח פרע ויגערו משום דמשמע לתוספות ז"ל דשלוח פרע לא הוי אלא שלשים יום דילפינן פרע פרע מנזיר וכיון שכן איך נאמר דשלשים יום סגי לאביו ולאמו אבל לרבינו משמע ליה דשלוח פרע דברייתא הוי טפי משלשים יום וכדכתב הרכ"מ:

הלכה ד

וכלי פשתן אין בהם משום גיהוץ וכו'. כתב הרב כ"מ דהרמב"ן והרא"ש ז"ל דחו דברי רבינו דאין ראיה ממאי דאמרינן בתשעה באב כלי פשתן אין בהם משום גיהוץ דהתם דוקא לגהצן ולהניח אבל אסור ללבוש המגוהצין. ולי נראה לומר דאע"ג דאסור ללבוש המגוהצין הוא משום דשם החמירו אפי' במכובסין דאסור ללבשן וכדכתב הטור בהלכות תשעה באב בשם הרמב"ן ז"ל דבין חדשים בין ישנים בין צבועים בין לבנים בין

מכובסים עכשיו בין מכובסים קודם אסור ללבשן וכו' אבל הכא לא אסרו אלא גיהוץ דוקא וכמו שאמרו שלשים לגיהוץ וכו' וכמו שכתב רש"י ז"ל בפרק החולץ (דף מ"ג.) מקום שמותר לכבס וכו' דאבל אין אסור בתכבוסת אלא שבעה ימים וכו' גם התוספות כתבו בפרק מגלחין (דף כ"ג.) כל ל' יום לגיהוץ דוקא גיהוץ אסור אבל בלא גיהוץ כגון כיבוס מותר וכו' כיון דכלי פשתן אין בהן משום גיהוץ לכך מותר תוך שלשים:

הלכה ה

בנשואין כיצד וכו'. התוס' בפרק החולץ (דף מ"ג:) הקשו דשם אסרו ליארס תוך שלשים יום ובפרק בתרא דמ"ק (דף כ"ג.) תני כל שלשים יום לנישואין משמע דליארס שרי ותירצו שני תירוצים דההיא כר' יהודה דשרי אי נמי נישואין נקט לאשמועינן דאפילו נישואין שרו מיד לאחר שלשים יום וכו'. ורבינו אית ליה כתירוצא קמא של תוספות ולכך פסק כר' יהודה דההיא ברייתא אתיא כר' יהודה ולכך התיר ליארס מיד ועוד דהלכה כדברי המקל באבל ואע"פ שהוא יחיד. ואני תמה על הרמב"ן והרא"ש ז"ל שהשיגו על רבינו על כך דבכמה דברים פסקינן כיחידאה באבל כ"ש כר' יהודה לגבי ר' יוסי והרי הם עצמם פסקו בההיא דמתה אשתו כר' יהודה דרגל שלישי מותר משום דהלכה כדברי המקל באבל וא"כ למה תמהו על רבינו וכי תימא דלא פליג ר' יהודה אר' יוסי בהא ודאי פליג כדכתב רש"י ז"ל בפירוש המשנה דלאו בהבחנה פליגי דבפרק ארבעה אחין (דף ל"ה.) מוכח דמקל ר' יוסי טפי בהבחנה אלא באבלות אתי לפלוגי עליה, לכך נראה עיקר כדברי רבינו וכדפרישית. אבל מ"ש הרכ"מ אי נמי דאף ר' יוסי לא אסר ליארס אלא בסעודה לא ידעתי איך כתב כן דהא בפרק החולץ הקשו מקום שאסור לכבס מותר ליארס מקום שמותר לכבס אינו דין שמותר ליארס ומייתי הא דמותר ליארס מברייתא דאמר קודם הזמן הזה וכו' ומארסין אבל לא כונסין וכו' ואין עושין סעודת אירוסין ואי ר' יוסי לא אסר אלא לעשות סעודת אירוסין לבד א"כ מאי קושיא הא אירוסין בלא סעודה מותר כי התם אלא ודאי דאירוסין בלחוד אסר ר' יוסי ומאי דמייתי מתשעה באב אינו כלום דהא אסיק רב אשי התם בגמרא דשאני אבילות חדשה מישנה וכו' וכמו שכתבו התוספות התם דיש דברים שיש טעם להחמיר בחדשה מבישנה ויש דברים שראוי להחמיר בישנה מבחדשה:

וכן האשה שהיתה אבלה וכו'. הרב כ"מ כתב דהיינו באשה שהיא אבלה על בעלה ודחק עצמו לומר דמאי דקאמר עד שלשים יום היינו מטעם אבלות אבל מטעם הבחנה בעינן שלשה חדשים וקשה הוא דעד שלשים יום משמע דאחר שלשים תבעל. לכך נראה לי דרבינו לא איירי אלא באשה אבלה על אחד מקרוביה ולא על בעלה והיא

אסורה לינשא עד שלשים יום וכמ"ש לנישואין שלשים יום אבל מ"מ התירה לאשה זאת לינשא תוך שלשים יום מפני צורך האיש שאין לו בנים או יש לו בנים קטנים ואע"פ שהתירו לו הנישואין לא התירו הבעילה משום דהיא שמחה יתירה כי היכי דהתירו לו לישא אשה תוך ל' יום ואסרו לו לבעול עד אחר שלשים יום משמע דטעמא משום דהוי שמחה בבעלה יתירה ולכך אסרו לו תוך שלשים הבעילה אבל הנישואין התירו לו מפני הצורך והכי משמע מההיא דיוסף הכהן דאמרו שם דלא בא עליה עד לזמן מרובה דהיינו שלשים יום משמע דטעמא דאיסור נשואין עד ל' יום והבעילה הוי שמחה טפי ולכך אסרו עד שלשים אבל לא הוי טעמא משום דהוא אבל מאשתו ולכך אסרו עד שלשים יום וכדסבור הרב כ"מ דאם כן עד שלשה רגלים היה להם לאסור לו הבעילה אלא איסור הבעילה הוא משום דדל מהכא שלשה רגלים הא קי"ל דלנישואין שלשים יום אפי' שיהיה אבל משום אחד משאר קרובים ולכך באשה אבלה משום אחד מקרוביה אסרו הבעילה עד שלשה רגלים אבל הרמב"ן ז"ל סבור דאין עיקר השמחה אלא הנישואין ואסר לישא עד שלשים יום גבי מתה אשתו והא דאמר גבי יוסף הכהן לא בא עליה ר"ל נישואין ולהכי מקרי בא עליה ולאו דוקא וכן פירש הר"ן בפירוש ההלכות ורבינו אזיל לטעמיה דסובר דעיקר השמחה הוי הבעילה ולכך אסרו הבעילה עד שלשים ומינה נלמוד לאשה אבלה משאר קרובים וכדכתיבנא:

הלכה ז

בד"א בשאר כל מתים וכו'. כתב הר"א ז"ל בהשגות ולשמחת מצוה עד שלשים יום כשאר מתים. טעמו מפני שאמר בירושלמי על כל המתים אסור ללילך לבית המשתה עד שלשים יום על אביו ואמו לאחר י"ב חדש ואם היתה חבורה לשם מצוה כגון קדוש ר"ח מותר וסובר הר"א ז"ל דהך ואם היתה חבורה אסיפא קאי דוקא והכי קאמר אע"ג דבאביו ואמו י"ב חדש אם היתה סעודת מצוה מותר אחר שלשים יום ובזה שוים שאר מתים ואביו ואמו בסעודת מצוה דהוי שלשים יום דוקא וסובר הר"א ז"ל דעיבור החדש לאו דוקא אלא הוא הדין משיא יתום ויתומה וכדכתב הטור בשמו סימן שצ"א:

הלכה י

אם יכול למעט בעסקו וכו'. הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות פירש באופן אחר ממה שפירש הרכ"מ עיין שם:

פרק ז

הלכה א

ואינו קורע וכו'. בפרק ואלו מגלחין (דף כ':) אמרו תני רב אדא דמן קסרי כו' שמע שמועה קרובה בשבת ולמוצאי שבת נעשית רחוקה וכו' ואמרו שם בתר הכי קורע או אינו קורע רבי מני אמר אינו קורע ר' חנינא אמר קורע והקשו שם למאן דאמר קורע קריעה בלא שבעה מי איכא ודחו ולא והתני איסי וכו' עני ר' זירא בתריה בד"א בחמשה מתי מצוה אבל על אביו ואמו קורע והולך ותירצו כי תניא ההיא לכבוד אביו ואמו משמע דאפי' מאן דאמר אינו קורע מודה דלכבוד אביו ואמו איכא קריעה בלא שבעה וא"כ משמע דקורע לשמועה רחוקה אע"ג דליכא שבעה א"כ קשה על דברי רבינו דמשמע מדבריו דאפי' על אביו ואמו אינו קורע לשמועה רחוקה וכדכתב הרב כ"מ והתוספות נטו בפירוש ראשון לפירוש רבינו אבל כתבו באופן אחר שפירשו דפלוגתא דקורע ואינו קורע לא הוי בשמועה רחוקה דהתם כ"ע מודו דאינו קורע אפי' על אביו ואמו אלא בששמע בשבת ואחר שבת נעשית רחוקה דהיה ראוי לקרוע בשעת שמיעה ולכך אמר שם דקורע ולדידהו אפילו מאן דאמר אינו קורע מודה באביו ואמו דקורע היכא דהוי כי האי גוונא דשמע בשבת ואח"כ נעשית רחוקה דדמי להההיא דנזדמן לו חלוק לאחר שבעה דקורע על אביו ואמו משום כבודם כיון דבשעת שמיעה היה ראוי לקרוע אבל רבינו נראה שאינו מפרש כן דא"כ היה לו לומר דהיכא דהשמועה נעשית רחוקה אחר השבת דקורע על אביו ואמו וכן בההיא דלקמן דנזדמן לו חלוק בפ"ח לא היה ראוי לו לפסוק דעד שלשים יום קורע על אביו ואמו ולא יותר דכיון דבשעת שמועה היה ראוי לקרוע א"כ ראוי הוא שכל עת שיזדמן לו חלוק אפילו לאחר שלשים יום שיקרע. לכך נ"ל לומר דרבינו מפרש דפלוגתא דקורע ואינו קורע בשמועה רחוקה ממש היא ומאן דאמר קורע הביא ראיה לדבריו מדאמרינן בנזדמן לו חלוק לאחר שבעה דקורע על אביו ואמו ותירץ לו מ"ד אינו קורע דשאני התם דאיכא כבוד אביו ואמו שהוא תוך שלשים וכיון דהוא תוך שלשים כבודם שיקרע עליהם אבל הכא דהוי לאחר שלשים לא דלאחר שלשים אפילו על אביו ועל אמו לא יקרע דאין כאן כבוד ודייק הך פירושא מדלא אמרו כבוד אביו ואמו שאני דאם היו אומרים כן הוה משמע דהכי קאמר באביו ואמו לא פליגנא דבהא מודינא משום כבודם אבל השתא דקאמר כי תניא ההיא בכבוד אביו ואמו משמע כוונתו ההוא דינא דהוי תוך שלשים הוי משום כבוד אביו ואמו אבל במאי דקאמינא אנא דהוי לאחר שלשים ליכא כבוד אביו ואמו:

הלכה ד

מי שמת לו קרוב ולא ידע עד שבא וכו'. נראה דדעתו כדעת הרא"ש ז"ל שכתב הטור בשמו בסימן שע"ה שלא שמע עד בואו אל אחיו דאי נודע לו ביום שני והתחיל להתאבל לא מסתבר כלל שיקצר אבלותו בשביל שבא אל אחיו ולאפוקי מדברי הרמב"ן ז"ל דפליג בהא וזהו שכתב רבינו ולא ידע עד שבא. ובהלך גדול הבית לבית הקברות וכו' ע"פ מה שפירש הרמב"ן ז"ל השמועה דמיירי לענין אבלות מאימתי מונים אי משיסתם הגולל מונה גדול המשפחה או אם הגדול נגרר אחריהם וכמו שהאריך הרב"י ביורה דעה בסימן שע"ה שהעתיק שם לשונו כתב בסוף דבריו אבל כפי סברתנו שתלינו אותה בגדול הבית ההולכים בבית הקברות מונים עם אלו שבבית בין גדולים בין קטנים כו' וכיון שכן היה ראוי לרבינו ולהרי"ף ז"ל להזכיר דין זה דהיכא דהלך גדול הבית לבית הקברות ובא בתוך שבעה ומצא מנחמים שמונה עם אלו שבבית וכן הבא ממקום אחר לשם ומצא שהלך גדול הבית לבית הקברות כיון שחזר גדול הבית אצלם אפילו ביום שבעה מונה עמהם אף זה נגרר עמו ונמצאו כלם מונים מנין אחד והוא שבא זה ממקום קרוב וכבר הרגיש הרמב"ן בדברי הרי"ף ז"ל בדבר זה וכתב בספר המלחמות שלא מצא טעם ברור להרי"ף מפני מה השמיט זה גם פירושו קשה לי דכפי הירושלמי שכתב הרא"ש ז"ל בפרק אלו מגלחין שאמר שם כגון אילין דקסרי דקברי בבית בירי אית תני תנו כו' משמע דאזלינן בתר גדול משפחה דהיינו גדול הבית דהיכא שהוא שם מונין הנשארים בבית עמו והוא הפך הנראה מגמרא דידן לפי פירושו של הרמב"ן ז"ל דמשמע דגדול הבית מונה לעצמו היכא שלא בא בתוך שבעה והיכא שבא בתוך שבעה ומצא מנחמים מונה עם אלו שבבית והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות אחר שכתב פירושו כתב הירושלמי ולא ביאר שם שהם סותרים זה לזה אלא כתבו סתם כאילו אין שם מחלוקת ואינו כן כדכתיבנא ובמרדכי פרק אלו מגלחין הרגיש סתירת הירושלמי לגמרא דידן עיין שם. והרב כ"מ נראה דפירש דברי רבינו והרי"ף ז"ל בדרך אחרת שם בבית יוסף יורה דעה סימן שע"ה וע"פ הדברים ההם כתב כאן בכ"מ ולפי דבריהם נראה דגדול הבית וכו' וכל זה דלא כהרמב"ן ז"ל דלהרמב"ן כל שבא גדול הבית קודם סילוק המנחמים מונה עם אלו והבא ממקום קרוב מונה עמהם ומנין אחד לכולם והרב כ"מ דהבא ממקום קרוב מונה עם גדול הבית דאחריו הוא נגרר. וגדול הבית שבא אפילו ביום השלישי מונה לעצמו ולכך כיון שדבריו סותרים לדברי הרמב"ן תמה אני עליו למה כתב כאן אחר דברי הרמב"ן וזה דעת רבינו ולפי דבריהם וכו' כאילו הוא מוסכם מהרמב"ן ז"ל והם רחוקים זה מזה כמו שכתבתי:

הלכה ו

לצאת אחר המטה וכו'. מה שפירש כאן הרב כ"מ דשלש מחלוקות בדבר הוא דבר תמוה שאין לשון המשנה סובלתו אלא שתי סברות הם ודברים הראשונים כלם דברי ר"מ והאחרים הם דברי ר' יהודה והוכחה לזה דבגמרא לא שקלי וטרו אלא בטעמא דר"מ ורבי יהודה ולא הזכירו ת"ק כלל ואם היא סברא אחרת הוה ליה לגמרא לאהדורי אטעמא דת"ק דתיקשי ליה קרא דמן המקדש וכו' כי היכי דקשה לר"מ א"ו עיקר הדבר דאין כאן אלא שתי מחלוקות ועוד דבפרק ה' מהלכות כלי מקדש כתב רבינו ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש והיינו ודאי כרבי יהודה ועל כן נראה דרבינו פסק כרבי יהודה וכדכתב שם הרב כ"מ והאריך שם ומוכיח דרבי יהודה לאו דוקא נקט מקדש אלא ה"ה ביתו וכאן לא נזכר מה שכתב שם והדברים אלו סותרים למה שכתב שם מיהו אין חשש בזה דתרי תירוצי הוו וחד כתב כאן ואחרינא כתב שם אבל מ"מ העיקר הוא מה שכתב שם כדכתיבנא:

פרק ח

הלכה ב

ואין צריך להבדיל שפת הבגד וכו'. נראה מדברי רבינו דמפרש כפירוש הטור הפך מפירוש רש"י ז"ל דרש"י נראה דמפרש דלאביו ולאמו צריך שיניח בית הצואר שלם ולמטה ממנו יקרע כדי שלא יהיה הקרע נראה כבית הצואר ומבדיל קמי שפה לפירושו ר"ל שעושה בין הקרע ובית הצואר שהוא השפה הבדלה שאין הקרע בצואר ממש משום דנראה הכל כבית הצואר אבל בשאר המתים אפי' שיהיה הקרע בבית הצואר עצמו לית לן בה ולפירושו מה שהביא ראיה שיהיו קרובים לשנים מקרא דויקרעם לשנים ר"ל שכשהקרע הוא בבית הצואר עצמו אינו נראה כקרוע לשנים אלא שהוא בית הצואר עצמו אבל כשיש הבדל בין בית הצואר לקרע נראה כקרוע לשנים ורבינו והטור מפרשים בהפך דלאביו ואמו צריך שיקרע משפת הבגד עצמו דהיינו האימרא שעושים סביב לבית הצואר בבגדיהם שהיו סתומים ולדידן שיש לנו בגדים פתוחים כבגדי מלבושי תוגרמה שפת הבגד מיקרי ג"כ אחד משני צדדי הבגד שהוא פתוח מלפנים וכן אנו נוהגים לעשות הקריעה בצד שמאל הצד שמשימין הלולאות וצריך שיקרע אותו הצד בשפתו ולא שיניח שפתו שלם ויקרע משם ולהלן והוא הדין לבגדי אנשי הגמ' שהיו סתומים לא יקרע סמוך לבית הצואר ויהיה בית הצואר שלם דכיון דבית הצואר שלם

לא נראה קרוע לשנים כיון שהשפה היא שלימה לכך צריך לקרוע השפה כדי שיהיה נראה הקרע קרוע לשנים:

הלכה ג

ואם החליף בגד אחר חייב לקרוע וכו'. בגמרא איפליגו אי מתאחין אותן קרעים או לא ופסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כמאן דאמר אין מתאחים וכן דעת רבינו ולכך סתם וסמך על מ"ש בריש פרק ט' דכל קרע שהוא קורע על אביו ואמו אינו מתאחה לעולם:

הלכה ה

וכן האשה קורעת על חמיה וכו'. רבינו לא חילק בין איש ואשה לענין הקריעה דלית ליה כרשב"א דסבר דהאשה מחזירה הקרע לאחוריה וכבר כתב בזה הרב ב"י ביו"ד סימן ש"מ כל הצורך:

הלכה ו

וכל היוצא בבגד קרוע וכו'. ופירש"י ז"ל בפרק ואלו מגלחין (דף כ"ו:) בבגד קרוע קודם לכן גוזל הכל שמרמה הכל שמראה להם שקרע על המת ונראה לומר שזו היא כוונת רבינו שכתב כלומר שהוא קרע עתה עליהן ר"ל שהוא מראה שהוא קרע עליהן ואינו כן אלא שהוא קרוע קודם לכן:

הלכה ז

האומר לחבירו השאילני חלוקך וכו'. הם דברי רשב"ג בברייתא פרק אלו מגלחין ומשמע דת"ק לא פליג אהא אע"ג דאמר רשב"ג אומר:

הלכה ח

מי שהיה לו חולה וכו'. בסוף פרק י"ב מהלכות נדרים כתב רבינו נדרה אשתו וסבור שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא בתו וכו' צריך לחזור ולהפר וקשה דלמה לא חילק שם בין תכ"ד לאחר כדי דיבור דאם נודע לו תכ"ד אין צריך לחזור ולהפר לפי מאי דמוקי רב אשי בגמ' דהוא פסק כאן כוותיה וסובר דפליג רב אשי אשינויא קמא וכמ"ש כאן הרב כ"מ לאפוקי ממאי דכתב בטור יו"ד סימן רל"ג דרבינו לא כתב בהלכות נדרים כשום חד מהני שנויי משום דהני תרי שנויי פליגי אהדדי בדינא הילכך לא נקטינן כחד מינייהו דאי אפשר לומר כן דהרי פסק כרב אשי ואי משום דהכא הוי אבלות ופסק דתכ"ד אינו חייב לקרוע משום דהלכה כדברי המקל באבל זה אי אפשר משום דבפרק אלו מגלחין אמרינן דלא אמרו כן אלא באבלות ולא בקריעה והכי אמר שם אבילות לחוד וקריעה לחוד ועוד דאם כן היה לו לפסוק כלישנא קמא לקולא בסתם דאינו חייב לקרוע. מיהו יש לתרץ לדעתו דטפי מסתבר ליה לפסוק כשנויא דרב אשי דהוא בתרא הכא גבי

קריעה ובנדרים דהוא איסור תורה אזיל לחומרא ולא פסק כחד מהני שנויי אבל קריעה דרבנן היא ולכך פסק כרב אשי כדכתיבנא וזה דוחק:

הלכה י

אמרו לו מת בנו וכו'. בפרק ואלו מגלחין בהך פליג ר' יהודה בן בתירא ואומר על כולן קרע אחד על אביו ואמו קרע אחר ומדברי הטור בהלכות קריעה והרב"י שם מתבאר דאיכא ארבעה פירושים בהך פלוגתא דר' יהודה. דלרש"י פליג אתרי בבי דרישא דהיינו מת אביו וקרע מת בנו והוסיף וכן במת בנו וקרע מת אביו והוסיף דלר' יהודה צריך שיהא קרע אביו ואמו בפני עצמו. ולהראב"ד דרך אחרת הפך מזה כמ"ש הרב"י דלא פליג ר' יהודה אשום בבא מבבי דרישא. ולרבינו פליג אסיפא דרישא ולא ארישא דרישא. ולר"י ן' מיגאש רבו נראה מדברי הרב"י שם דהוי בהפך דפליג ארישא דרישא ולא אסיפא דרישא ולדברי הר"י ן' מיגאש דייקא לישנא דברייתא דקאמרה לפי שאין מוסיפין על קרע אביו דבתחלה קרע על אביו דהיינו ברישא דרישא אבל לרבינו לא קרע בתחלה אלא על בנו דהיינו סיפא דרישא והוצרך הרב ב"י שם ביורה דעה סימן ש"מ לדחוק וליישב הברייתא לדעת רבינו וא"כ מ"ש כאן דרבינו אית ליה דפליג ארישא דרישא ולישנא דברייתא דייקא כוותיה אגב שטפא כתב כן דזה ודאי אינו דרבינו סובר דפליג אסיפא דרישא כדכתיבנא ודברים הללו שכתב כאן הרכ"מ כתבם בב"י על דברי ר"י הלוי שהוא מפרש בהפך דברי רבינו וכאן לא דק:

פרק ט

הלכה א

ומאחה לאחר שלשים יום וכו'. קשה למה כתב בפרק ו' שלשים יום האבל אסור בחמשה דברים והרי איכא הא נמי דאינו יכול לאחות הקרע תוך שלשים יום דהוה להו ששה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה בפרק ואלו מגלחין דהוו ו' דקא חשיב הא בהדייהו. וי"ל דכאן נראה לו לרבינו דבר מועט איחוי הקרע תוך שלשים יום דכיון דעל כל המתים שוללו ואפי' איחוי מותר אי אינו איחוי אלכסנדרי וכדכתב לקמיה א"כ מה שאינו מאחה אותו איחוי גמור לא חשיבא ליה אבילות ולכך לא חשיב ליה ובפירוש המשנה לא משמע ליה הכי לכך מנאו שם דיש בחינות לשני הצדדים ובחבורו הלך בדרך זה ובמשנה הלך בדרך אחר וכיון דאין קפידא בדין אין לחוש:

הלכה ג

כל אלו הקרעים קורע וכו'. בסוף הלכות תענית כתב רבינו כל הקרעים האלו כולם קורע בידו מעומד וקורע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו כו' והשיג שם עליו הר"א ז"ל דלא כן נראה מן הגמ' שהרי שנו בתוספתא לא הושוו לאביו ולאמו אלא לאיחוי בלבד אבל בכלי כל בגדים שעליו עד שיגלה את לבו לא הושוו אבל שיקרע בחוץ לעיני העם גם לזה הושוה הנשיא בלבד ע"כ וכתב שם ה"ה שדעת הר"א ז"ל כדעת הרמב"ן שהשיג כאן על רבינו וכמ"ש הרכ"מ והר"א ז"ל מפני שסמך על מ"ש שם לא חזר והשיגו כאן והטור בהלכות תעניות סי' תקס"א כתב וצריך לקרוע מעומד וכל בגדים שעליו עד שמגלה את לבו ע"כ משמע דהלך שם לשיטת הרמב"ם ותימה עליו איך סתם ביו"ד סימן שי"ו דלא כהרמב"ם ז"ל שכתב גבי נשיא וז"ל ונשיא דומה לאב שצריך לחלוץ עליו כתף ולקרוע מבחוץ ולא לשאר דבר ע"כ וזהו כדעת הרמב"ן ז"ל ובסימן רמ"ב בהלכות כיבוד רבו ותלמיד חכם כתב וכשימות רבו יש אומרים שקורע כל בגדיו והרמב"ן ז"ל כתב שאינו קורע אלא טפח וכו' וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל הרי דשם כתב דהסכים אביו הרא"ש ז"ל דלא כהרמב"ם ואיך סתם בסימן ש"י הפך דעת אביו והפך מה שסתם הוא עצמו בא"ח סימן תקס"א. ולענין מה שהקשה הרמב"ן ז"ל על רבינו ודאי דצ"ע ליישב קושיותיו ומה שתירץ הרב כ"מ כאן וביו"ד סי' רמ"ב דסובר דגלוי הלב בכלל שאינו מתאחה דקתני בברייתא הוי א"א לומר כן דהרי לא השוה הרמב"ן לענין זה לבד לנשיא ולכל השנויים בברייתא עם אביו ואמו אלא לענין שאר דברים ג"כ דהכי כתב בהלכות תעניות שצריך שיהיה בידו וכל הבגדים שעליו ועוד אני תמה על רבינו דכיון דהוא סבור דרבו הוי כאביו לשאר דברים זולת איחוי א"כ מאי מייתי ר' יהודה ראיה בגמ' דקרע שאינו מבדיל קמי שפה אינו אלא קרע של תפלות מקרא דאלישע דכתיב ויקרעם לשנים דמשמע דנראה קרועים כשנים דילמא שאני התם דקרע על רבו וכי היכי דרבו הושוה לאביו לענין שאר דברים הושוה נמי לענין שצריך שיהא מבדיל קמי שפה. ומיהו לפירוש הרמב"ן ז"ל ג"כ קשה קצת הך קושיא דמאי מייתי ראיה מהתם דילמא רבו שאני כי היכי דהושוה לאיחוי הושוה ג"כ לענין שיהא מבדיל קמי שפה מיהו אינו קשה כל כך דכיון דלשאר דברים לא הושוה אלא לענין איחוי בלבד א"כ יש לנו לומר דבזה דשוה רבו לכל המתים בכל שאר הדברים וכיון דאשכחן ביה דמבדיל קמי שפה ילפינן מיניה לשאר מתים אבל לרבינו קשה כדכתיבנא. ועוד יש לתמוה עליו שכתב לקמיה ומנין שקורע על רבו וכו' ויקרעם לשנים קרעים מכאן שחייב להבדיל השפה ע"כ ואיך למד מכאן שיבדיל קמי שפה הא לא אמרו כן בגמ' אלא לר' יהודה דלית הילכתא כוותיה

דאית ליה דבכל קרע צריך שיבדיל קמי שפה אבל רבנן נראה ודאי דלא דרשי קרא להכי אלא לומר שקרועים ועומדים לשנים לעולם וכמו שאמרו שם ממשמע שנאמר ויקרעם איני יודע שלשנים אלא מלמד שקרועים ועומדים לשנים לעולם כלומר דאין מתאחים לעולם וכיון דקי"ל כרבנן איך כתב דרשא דר' יהודה ועוד איך נלמד מהאי קרא תרי דרשות חדא שיבדיל קמי שפה וחדא שאינו מאחה לעולם נימא דקרא אתא דיבדיל קמי שפה ויהיו נראים קרועים כשנים או שיהיו קרועים לשנים לעולם אבל תרוייהו היכי שמעת מהאי קרא מיהו אפשר לומר לזה דמשמע ליה ממשמעותא דקרא תרוייהו ולקושיא ראשונה נראה לומר דקרא דקרעים מיותר דהיה די שיאמר ויקרעם לשנים מאי קרעים ודאי דאתא לומר כל קריעה שהיא לשנים הוי קרעים ומיקרי קרע הא מי שאינה כן אינו קרע ומכאן למד ר' יהודה דבעלמא כל קרע שאינו מבדיל קמי שפה לא הוי קרע משום דהכא קאמר קרא קרעים מיותר ודאי דאתא לומר דכשהם לשנים דוקא הם קרעים ואי לא לא מיקרי קרעים ומ"מ קושיות הרמב"ן ז"ל שהקשה על רבינו עצומות הן ולא מצאתי תירוץ לרבינו אלא שאפשר שגירסא אחרת יש לו בגמ'. ומה שהקשה הרב כ"מ מחכם שמת דמנין לו לרבינו דצריך לקרוע עד שיגלה את לבו ונתן טעם לזה משום ההיא דר"א דאורג אין טעמו מספיק בעיני. ול"נ טעם רבינו משום דהוקשה לו בההיא עובדא דפרק ואלו מגלחין (דף כ"ה.) דלא קרעו רבנן עליה דרב ספרא מאי דהקשה הראב"ד ז"ל דאמאי לא היו קורעים עליו תיפוק ליה משום אדם כשר והוצרך לחלק בין עומד בשעת קבורה לאינו עומד בשעת קבורה והרמב"ן בת"ה הקשה עליו והאריך וכמו שהעתיק לשונו הרב בית יוסף בסימן ש"מ ומפני כך סובר רבינו דעל חכם קורע עד שמגלה את לבו והנהו רבנן לא קרעו על רב ספרא הלא טפח לבד מפני דהיו סבורים דלקרוע עד שיגלה את לבו צריך שיהיה רבו ואמר להם אביי דאפילו חכם שמת צריך שיקרעו עד שיגלו את לבם והיינו דקאמר להו מי קתני הרב שמת חכם שמת קתני כלומר אתם סבורים דקריעה דברייתא הוא משום שהוא רבו אינו כן אלא אפי' שהוא חכם בעלמא נמי וזה הלשון של אביי הוא מוכיח דינו של רבינו דכיון דהם היו סבורים דדין הברייתא הוי ברב א"כ ודאי משמע דהוה ס"ל דקריעה דברייתא הוי עד שמגלה את לבו דכן הוא דין רבו לדעת רבינו דצריך שיקרע עד שיגלה את לבו ואביי לא גילה להם אלא דרב לאו דוקא אלא הוא הדין חכם אבל פירוש דין הקריעה דהוא עד שמגלה את לבו כדקאי קאי כמו שהיו סבורים לומר הנהו רבנן:

ולא אסרו אלא באיחוי אלכסנדרי כו'. הטור בסוף סימן ש"מ סתם ואמר אינן רשאין לאחותן לעולם וקשה עליו דהיה לו לכתוב כלשון רבינו דהיינו איחוי אלכסנדרי דוקא

וכמו שאמרו בגמ' ולא הזכיר הטור איחוי אלכסנדרי שם אלא בקורע דכתב שם באותו הסימן דקורע מתוכו הוי קורע וראוי היה להזהירו במה שאמר אינו רשאי לאחותן לעולם אלא שיש לומר דסמך על מ"ש באורח חיים סימן תקס"א ואסור לאחותן פירוש תפירה מבפנים ואחרת עליה מבחוץ והיינו איחוי אלכסנדרי לפי פירוש הראב"ד והסכים בו הרא"ש ז"ל בפרק ואלו מגלחין דהיינו שוברי קושטורא וכמו שהאריך הרב ב"י סי' ש"מ. גם רבינו בהלכות תעניות לא פירש דין האיחוי שהוא אלכסנדרי שסמך על מה שכתב כאן:

הלכה ו

ועל שמועה שבאה שנהרג רוב ציבור וכו'. בגמ' פרק אלו מגלחין (דף כ"ו.) אמרו לא אמרו אלא ברוב ציבור וכמעשה שהיה וכתב הטור בסי' ש"מ כגון שנקבצו רוב ציבור למלחמה ושמעו שנגפו לפני אויביהם אפי' לא נהרגו אלא המיעוט מהם ע"כ וכ"כ הרמב"ן ז"ל אבל אין כן דעת רבינו שכתב שנהרג רוב ציבור משמע דצריך שיהרגו לרובם ומה שאמר לא אמרו אלא ברוב צבור ר"ל לדעתו שרוב הציבור נהרג ולא שרוב הציבור נקבצו כפירוש הרמב"ן ז"ל:

הלכה יא

והכל קורעין עד שמגלים את לבם כו'. הטור כתב בסימן ש"מ וז"ל ועל רבו שלמדו חכמה אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת ועל חבירים שלומדים שמועות זה מזה קורע ואינו מאחה כקרע של אביו ואמו והרמב"ן ז"ל כתב שדומה לאביו ולאמו שקורע לעולם כשישמעו אבל הוא מתאחה והרמב"ם ז"ל דימה אותו עוד לאביו ואמו שקורע עד שמגלה את לבו ולא נהירא להרמב"ן וכן היא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כהרמב"ן אלא שכתב שאינו מאחה לעולם ע"כ. נראה שהבין מדברי רבינו במ"ש כאן דעל חכם קורע עד שמגלה את לבו דהוא הדין לרבו מובהק ואפי' לא האיר עיניו אלא במשנה אחת וזה תימה דבהדיא כתב רבינו בפ"ה מהל' תלמוד תורה בד"א ברבו מובהק אבל אם למד ממנו חכמתו ה"ז תלמיד חבר וכו' אבל עומד מלפניו וקורע עליו כשהוא קורע על המתים משמע דאינו צריך לקרוע עד שיגלה את לבו וע"כ צריך לומר לדעת רבינו דשאני חכם דהכא הוי מפורסם ומוחזק אע"פ שלא יהיה רבו קורעים עליו עד שמגלים את לבם אבל כשאינו חכם מפורסם ומוחזק בהוראה אז ודאי כיון שאינו רבו מובהק אינו קורע עליו אלא כשאר מתים וא"כ איך כתב הטור דלדעת רבינו אפי' שלא האיר עיניו אלא במשנה אחת קורע עד שמגלה את לבו דהרי על החלוקות שהזכיר ראשונה ועל רבו שלמדו חכמה אפי' לא האיר עיניו וכו' כתב שהרמב"ם ז"ל דימה אותו לאביו ולאמו עד

שמגלה את לבו וזה אינו כדכתיבנא. גם יש לתמוה עליו מה שתמה הרב"י בהל' כבוד רבו ותלמיד חכם סימן רמ"ב דנראה דלכ"ע היכא דלא האיר עיניו אלא במשנה אחת הקרע מתאחה ודוקא בתלמידי חכמים שבבבל שקורעים זה על זה הוא דפליגי הפוסקים אי מתאחה הקרע משום דהוי כרבו מובהק כדפירש הר"ן ז"ל והרב הנמוקי הטעם או דילמא לא הוי כרבו מובהק אבל היכא דלא האיר עיניו אלא במשנה אחת לכ"ע הקרע מתאחה ומזה נמשך תימה על תימה בדברי הטור שכתב שמסקנת אביו הרא"ש ז"ל דאפי' שלא האיר עיניו אלא במשנה אחת דהקרע אינו מתאחה דאינו כן וכבר הרגיש בקושיא זאת הרב"י בסימן רמ"ב ולי נראה לתרץ דהטור סובר דלא כדברי הר"ן והרב הנמוקי ז"ל שכתבו דטעמא דת"ח שבבבל דהקריעה שלהם לא מתאחה הוא משום דהוי כרבו מובהק דכל יומא גמיר כל חד מחבריה אלא ס"ל דאין הקרע מתאחה אפי' שלא למד אלא דבר אחד וכן נראה מדברי רש"י שכתב על שמואל שקרע מאניה עליה דההוא מרבנן דאסבריה וכו' קרע שאין מתאחה כדין תלמיד על הרב ולמה פירש דאין הקרע מתאחה כיון דלא האיר עיניו אלא בדבר אחד ודוחק לומר כדכתב הרב מהר"י קולון ז"ל דבהא פליגי ר' יהודה ור' יוסי ולר' יוסי אין הקרע מתאחה ברבו שאינו מובהק ורש"י ז"ל פירש כר' יוסי דאכתי קשה מי דחקו לרש"י לפרש כן ולמה לא פירש דהקרע מתאחה וכר' יהודה דכן פסקו רוב הפוסקים או לישתוק רש"י ולא לימא מידי אלא ודאי דדעתו ז"ל דלכ"ע בין לר' יהודה בין לר' יוסי אפי' ברבו שאין מובהק אין הקרע מתאחה ולא פליגי בהכי אלא הוי רבו לשאר דברים ודלא כהרב מוהרר"י קולון ז"ל דסובר דבהא פליגי ולפי שהטור הבין כדברי רש"י ז"ל משמע ליה ג"כ דטעמא דת"ח דאין הקרע מתאחה מהאי טעמא הוא לא משום דהוי רבו מובהק כדפירש הר"ן והרב הנמוקי ז"ל ולכך כתב דכיון דאביו הרא"ש ז"ל אית ליה כההיא דת"ח דקורעין זה על זה דאין הקרע מתאחה הוא הדין במי שלא האיר עיניו אלא במשנה אחת דדא ודא אחת היא זה נ"ל. אחרי כן ראיתי להרא"ש ז"ל שכתב כן בהדיא בפ' אלו מגלחין (דף מ"ב) בפסקיו וז"ל על רבו שלמדו חכמה או שהאיר עיניו במשנה אחת כגון חברים שלומדים וכו' חייב לקרוע ואינו מאחה הרי בהדיא כמו שפירשתי בדבריו וכ"נ מדברי התוספות בפרק ר' אליעזר דאע"ג שכתבו שם הכל חולצין עליו וכו' אומר רשב"א דאפי' אינו רבו חייב וכו' והא דאמר בשלהי פרק אלו מציאות רבא קרע עליה דר"ס דאסבריה זוהמא ליסטרון היינו קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד לרב כדתניא בפרק אלו מגלחין ע"כ משמע דאית להו כדברי הטור וכמו שפירשתי ומפני שהרב"י דרך על דרך הר"ן והרב הנמוקי ז"ל והרב מוהר"י קולון ז"ל הוקשה לו בדברי הטור וכתב שאין דבריו מכוונים אבל במ"ש נתיישבו

דבריו אך קשה מה שהקשיתי שהבין בדברי רבינו דאפילו ברבו שאינו מובהק קורע עד שמגלה את לבו וצ"ע:

וחולצין מימין וכו'. כתב הטור בסימן ש"מ ת"ר על חכם חולץ מימין ועל אב ב"ד משמאל ועל נשיא מכאן ומכאן ומדלא פירשו באב היכן חולץ ש"מ רצה מכאן רצה מכאן ואם רצה חולץ את שתיהן וכן רבו שלמדו חכמה רצה חולץ את שתיהן ע"כ. ומפני כן לא פירש רבינו דבר בחליצת האב שרשאי לעשות מה שירצה:

וכבר נהגו תלמידי חכמים בכל מקום וכו' אע"פ שהם שוים ואין אחד מלמד את חבירו. כלומר דאם אחד מלמד את חבירו קורע טפח מדינא וכמ"ש רבינו בפ"ו מהל' ת"ת דרבו שאינו מובהק קורע עליו טפח ואם הם אחד גדול ואחד קטן חייב הקטן לקרוע על הגדול אע"פ שאינו מלמדו כלל אבל שוים סובר רבינו דאינו חייב לקרוע אחד על חבירו דומה למ"ש גבי קימה הר"ן בפ"ק דקידושין וז"ל ואפשר שאפי' בשוין פטור שאינו חייב לעמוד מפני חכם אלא בגדול ממנו הכי נמי אית ליה לרבינו לענין קריעה דמן הדין הוא פטור כשהם שוים ולכך תלה רבינו הדבר במנהג שנהגו כן כלומר ולא מדינא וכבר הוזכר כן בתירוץ ראשון שתירץ הרכ"מ במה שהקשה כאן על רבינו והוא הנכון וכל שאר התירוצים דחוקים:

הלכה יב

ויראה לי שהקורע על החכם וכו'. וא"ת הא התם ברבו אינו מאחה לעולם י"ל דה"ק כיון דעיקר האבילות אינו אלא יום אחד דאפי' ברבו אינו אלא יום אחד זה שאינו רבו די לנו שיאחה למחר והרמב"ן כתב הטור בשמו שמאחה מיד אי נמי לאחר קבורה וקשה מ"ש מאחה מיד דא"כ אמאי קאמר בגמרא חכם כיון שהחזירו פניהם שוללין אפילו איחוי נמי בשלמא למאי דקאמר לאחר קבורה ניחא דאמר הכי משום קודם קבורה דאין לאחות קודם קבורה וכדתירץ הרב בכ"מ אלא אי אמרת דהוי מיד כפירוש קמא אמאי קאמר שוללין לישמעינן רבותא באיחוי. ונראה דאין ה"נ אלא משום דאינהו סבור דלא למישלל התיר להם ר' יצחק בהם שהם היו נמנעים מלעשות שיכולים לשלול דאולי הם לא היו יודעים לאחות ולא היו רוצים אלא לשלול אבל אין תירוץ זה מספיק אלא כפי גירסתנו בגמרא דאית לן אמר להו ר' יצחק ברבי אמי חכם כיון שהחזירו פניהם וכו' דהאי לישנא הוי לשון ר' יצחק שאמר כן לרבנן אבל מדברי הרי"ף והרא"ש משמע דהך הוי ברייתא וכן כתב הרב"י דהוי ברייתא דבלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל הביאה כלשון הזה תניא חכם כיון שהחזירו וכו' משמע דגרסי אמר להו ר' יצחק ברבי אמי תניא חכם כיון שהחזירו וכו' דומה למה שאמר אביי לעיל גבי הספדו של רב ספרא תניא חכם כבודו

בהספדו הך נמי הוי ברייתא וא"כ קשה לברייתא אמאי נקטה שלול לישמעינן אפילו איחוי דבשלמא אם הם דברי ר' יצחק הם תירוץ למה שהם היו רוצים לעשות ונמנעו דהיינו דלא למשלל אבל אם הם דברי ברייתא קשה אבל אין זו קושיא להרמב"ן דאפשר דגריס כגירסא דידן:

הלכה יג

חכם שבאה שמועתו אין קורעין עליו אלא בשעת הספדו וכו'. הטור כתב בסימן ש"מ ואם לא קרע בשעת שמועה יקרע בשעה שעוסקין בהספד ע"כ משמע דאם רוצה לקרוע בשעת שמועה קורע אע"פ שאינם עסוקין בהספד אבל מדברי רבינו נראה דאינו קורע אלא בשעת הספד דוקא וכן כתב הרב"י בסי' ש"מ:

הלכה טו

נכנסין בשבת וכו'. קשה דאמאי לא אמר ג"כ בשני וחמישי דאיכא ספר תורה וכדכתב הרמב"ן ז"ל ואולי י"ל דנקט שבת לרבותא דהוה אמינא דלפחות יום שבת יתפללו בבית הכנסת קמ"ל דאפי' ביום שבת יתפללו בבית אבל ודוקא לקריאת התורה נכנסין לבית הכנסת לבד אבל לא לשאר התפלה וכמ"ש הרב נמוקי יוסף:

אלא יושבין משפחות וכו'. הם דברי ר' יהושע בן קרחה בברייתא וסובר רבינו דאנשיא דוקא דסמיך ליה קאי ולא אאב ב"ד וחכם וסובר דר"י בן קרחה לא פליג את"ק אלא מפרש אבל הטור בסי' ש"מ לא כתב דברי ר"י בן קרחה נראה דסובר דפליג אתנא קמא ופסק כתנא קמא:

פרק י

הלכה א

השבת עולה למנין אבלות וכו'. בירושלמי נתנו טעם מפני שא"א לשבעה בלא שבת ולכך עולה אע"פ שרגל אינו עולה וכתב הטור טעם זה בסימן ת':

ואין אבילות בשבת וכו'. בפרק ואלו מגלחין (דף כ"ד.) אמר שמואל פח"ז חובה נת"ר רשות פריעת הראש חזרת קרע לאחוריו זקיפת המטה חובה, נעילת הסנדל תשמיש המטה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ורב אמר אף פריעת הראש רשות. עוד אמרו שם אביי אשכחיה לרב יוסף דפריס ליה סודרא אריש"ה ואזיל ואתי בביתיה אמר ליה לא סבר לה מר אין אבילות בשבת אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן דברים שבצנעה נוהג ע"כ. ויש כאן שני פירושים. האחד הוא פירוש הרא"ש ז"ל בפסקיו דסובר דר' יוחנן דאמר דברים שבצנעה נוהג לא פליג אדשמואל דאמר תשמיש המטה ורחיצה רשות

דשמואל נמי חייב לנהוג קאמר והכי קאמר כיון דהם רשות חייב לנהוג בהם כמו בחול כיון שאינו נראה כאבילות. הפירוש השני הוא פירוש התוספות ז"ל שסוברים דר' יוחנן פליג אשמואל דשמואל אית ליה רשות בדברים שבצנעה ורבי יוחנן אית ליה חובה ופסקו התוספות כר' יוחנן בשם בה"ג וזה הפירוש כתב המרדכי בפרק אלו מגלחין בשם אבי העזרי וכתב שם דר' יוחנן מודה דנעילת הסנדל הוי רשות מדקאמר ר' יוחנן עליה דשמואל לא שנו אלא שאין מנעלים ברגליו וכו' משמע דאית ליה דנעילת סנדל רשות ואם נאמר דרבינו מפרש כפירוש הראשון דרבינו פסק כשמואל והוא הפירוש שעליו בנה הרב כ"מ יסוד כל פלפולו מ"מ נוכל לומר לענין עטיפת הראש דפסק דלא כשמואל דאית ליה דהוי חובה משום דמשמע בגמ' דהוי דברים שבצנעה ונוהג בשבת גבי עובדא דאביי שהבאתי ורבינו אינו מפרש כפירוש הרמב"ן דשאני התם דהיה נוהג בצינעה בתוך ביתו אלא סובר דרב יוסף בכל גוונא נוהג עיטוף הראש משום דסבירא ליה דהוי דברים שבצנעה דלא כשמואל ופסק רבינו כוותיה ותירוץ זה ג"כ נכון בעיני ככל התירוצים שתירץ הרב בכ"מ אבל מ"מ קשה לי מאי דהקשה הרב הנזכר דבנעילת הסנדל הא אמרינן דהוי רשות וא"כ חייב לנהוג ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה דרבינו אייריי בזמן הזה דאין רגילות לילך יחף אע"ג דמדברי רבינו ירוחם נתיב כ"ח חלק ג' נראה כדבריו שכתב ועכשיו שאין רגילות לילך בלא מנעלים הוי נעילת הסנדל חובה וחייב לנעול מנעליו בשבת וכן כתב הרמב"ם ז"ל משמע דטעמו של הרמב"ם ז"ל הוא משום דבזמן הזה אין רגילות לילך יחף מ"מ לא משמע דדברי רבינו בסתם הם דברי הגמ' ואפי' נאמר כפירוש שפירשתי דלית ליה לרבינו נעילת סנדל רשות כשמואל אלא כרבי יוחנן דפליג עליה מ"מ קשה דהא בנעילת סנדל מודה דהוי רשות מדקאמר לא שנו אלא שאין מנעלים ברגליו וכו' כדכתיבנא ומצאתי להר"ן ז"ל בפירוש ההלכות שכתב שם וז"ל והרמב"ם ז"ל כתב שנעילת הסנדל בשבת חובה ולפי דבריו הא דאמר ר' יוחנן לא שנו כו' לדבריו דשמואל דקאמר בגמ' נעילת הסנדל רשות הוא דקאמר אבל ר' יוחנן סבירא ליה דנעילת הסנדל מדברים של פרהסיא הוא וחייב לנעלם ע"כ משמע דהרגיש בקושיא שהרגשתי למעלה ותירץ דר' יוחנן לדבריו דשמואל קאמר ומ"מ קשה מי הכריחו לרבינו לדחוק עצמו בכך ולומר דלדבריו קאמר ולא פירש הדברים כפשטן דר' יוחנן הכי סבירא ליה וצ"ע. ומדברי הרמב"ן ז"ל נראה שתפס לו כפירוש השני שכתבתי כפי מ"ש דבריו הטור בסימן ת' שכתב דתשמיש המטה ורחיצה הם דברים שבצנעה ממש כפיית המטה וחזרת קרע הוי דברים שבפרהסיא ממש ככסוי הראש וחליצת סנדל וחייב לנהוג אבלות בתוך ביתו אם באו אחרים להראות לו פנים פריעת הראש חובה שלא לנהוג ונעילת

הסנדל רשות ואם היה סנדל ברגליו אף פריעת הראש רשות ע"כ. וטעמו דפסק כר' יוחנן דדברים שבצנעה נוהג ולא כרב ושמואל דאמרי רשות ובפריעת הראש פסק דחובה כשמואל דלפי גירסת הרי"ף ז"ל דגריס אמר ר' יוחנן לא שנו שפריעת הראש חובה ע"כ ר' יוחנן כשמואל הוא דאם לא היינו גורסים אלא לא שנו לבד היה אפשר לומר דר' יוחנן הוי כרב ומאי דקאמר לא שנו קאי אאחריני אחזרת הקרע וזקיפת המטה ואמר דכשיש לו מנעלים ברגליו הוו רשות אבל פריעת הראש אפי' אין לו מנעלים ברגליו הוי רשות כרב אבל לפי גירסתו של הרי"ף ז"ל ע"כ אתי כשמואל וכן כתב שם הר"ן ז"ל והך עטיפה שמואל בעי לה וכו' ולפי גירסת הרי"ף ז"ל נראה דר' יוחנן כשמואל סבירא ליה וכוונתו כמו שכתבתי ולכך ראוי לפרש כשמואל דפריעת הראש חובה וכדי שלא יקשה ההיא דאביי דאשכחיה לרב יוסף מוקי לה הרמב"ן ז"ל דהתם איירי בתוך ביתו דוקא ולכך היה נוהג ולמד משם בק"ו דנעילת הסנדל בתוך ביתו נוהג והשתא פריעת הראש דכשאינו בתוך ביתו הוי חובה ואינו יכול לנהוג ובתוך ביתו נוהג דהוי דברים שבצנעה כ"ש נעילת הסנדל דהוי רשות כשאינו בתוך ביתו דבתוך ביתו חייב לנהוג משום דברים שבצנעה ומפני כן קאמר דנעילת סנדל ופריעת הראש בתוך ביתו נוהג וכשבאים אחרים לתוך ביתו כתב דנעילת הסנדל רשות משום דאית ליה דהאי דא"ר יוחנן לא שנו כו' הכי סבירא ליה שלא כדברי רבינו שפירשנו לדעתו דליה לא סבירא ליה ואם נעילת הסנדל לר' יוחנן הוי רשות אבל פריעת הראש הוי חובה כשבאו אחרים אליו כשמואל וכשיש מנעלים ברגליו אפילו פריעת הראש רשות ונמצאו דברי הרמב"ן ז"ל נכונים כפי הפירוש השני שפירשנו ומ"מ לא מצאתי לרבינו ראיה ברורה שיסמוך לומר דנעילת הסנדל הוי חובה:

ונותן שלום לכל אדם כו'. אולי יצא לו כן מירושלמי שאמרו שם בפרק אלו מגלחין מקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת שואלים וכיון דשואלים בשלומם משמע דהם נותנים שלום אלא שקשה ששם תלו הדבר במנהג המקום ורבינו כתב הדין סתם והטור בסי' שפ"ה כתב לשון הירושלמי:

הלכה ג

אין דבר מדברי אבלות וכו'. נראה ודאי דרבינו גריס כההיא דריש כתובות (דף ד') מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן אע"פ שאמרו אין אבילות בשבת אבל דברים של צנעה נוהג וזו הוא גירסת בעל המאור והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דחה גירסא זו וכתב שם ועוד מעצמו הוא מוכרע דשבעת ימי המשתה כמועד כמו דתרוייהו שמחה כתיב בהו ולא דמי לשבת דעולה ואינה מפסקת ע"כ. ונ"ל לתרץ לדברי רבינו דמ"מ שבעת

ימי המשתה גריעי מרגל ואע"ג דברגל אינו נוהג כלל מ"מ מסתייא דשמחה קלישא כי הא דליהוי כשבת דאינו נוהג בו דברים של פרהסיא אלא של צנעה. עוד אפשר לומר ימי המשתה אין לדמות כלל להא מילתא לא לרגל ולא לשבת וגריעי אפי' משבת וכמו שכתבו שם התוספות דרב ושמואל מפלגי בין חתן למועד ושבת וא"כ אע"ג. דבחתן נוהג אבילות אין כאן סייעתא לר' יוחנן דאמר דנוהג בשבת משום דשאני שבת דחמיר אבל הסייעתא הוא מדקאמר כל אותן הימים ובכל אותם הימים נכנס השבת וכדכתבו שם התוספות מיהא מייתו סייעתא לר' יוחנן והראשון נראה עיקר בדברי רבינו שכתב בפרק י"א וכל אותן הימים בדברים שבצנעה כשבת ומדמדמה לימים ההם לשבת משמע כדכתיבנא דשמחה קלישא כי האי דמי לשבת והלשון הזה שכתב בפרק י"א היא הוכחה על גירסתו שגורס בגמרא אע"פ שאמרו אין אבילות בשבת. וא"ת מי שמת לו מת ברגל שהוא חג הסוכות אמאי לא יפסיק מאבילות שמיני חג עצרת לדעת הרמב"ן ז"ל שסובר דנוהג ברגל דברים שבצנעה הא דמי למאי דכתב הטור בסימן שצ"ט דמי ששמע שמועה קרובה ביום שבת שחל להיות ערב הרגל שאע"פ שאינו נוהג אלא דברים שבצנעה הרגל מפסיק ה"נ כיון דבחג נוהג דברים שבצנעה יפסיק שמיני חג עצרת שהוא רגל בפני עצמו הבא אחריו והטור עצמו כתב שם כדברי הרמב"ן ז"ל שכתב על דברי הרמב"ם דקאמר דאינם נוהגים ברגל דברים שבצנעה ולא נהירא עיין שם באותו הסימן. וי"ל דשאני שבת שהוא עולה משום דאי אפשר לשבעה בלא שבת וכיון שכן הוי כאילו נהג אבילות קצת ולכך הרגל הבא אחריו מפסיק מה שאין כן ברגל שאינו עולה ולכך אין רגל הבא אחריו מפסיק. וא"ת היכי אמרינן בההוא פירקא דאלו מגלחין גבי בעיא דקברו ברגל לענין שבעה לא קא מבעיא לי דלא נהגא מצות שבעה ברגל הא לדעת הרמב"ן נהגו דברים שבצנעה י"ל דמ"מ כיון דאינו נוהג דברים שבפרהסיא לאו כלום הוא ולא דמי לשבת דאמרינן דרגל הבא אחריו מפסיקו משום דנוהג בו דברים שבצינעה כדכתיבנא דשאני שבת שעולה משום דא"א לשבעה בלא שבת כדפרישית:

נמצא מונה לאחר ר"ה ויוה"כ כ"ג יום וכו'. נראה מדברי רבינו דסובר כדברי הר"א ז"ל דתרי עילויי בחדא אבילות לא עבדינן וכיון דכבר הפסיק ר"ה שבעה לא אמרינן דיחזור יוה"כ ויפסיק וכמו שהאריך הראב"ד בלשונו הובא שם בפסקי הרא"ש ז"ל בפרק ואלו מגלחין אלא שסוף לשונו שם קשה קצת שכתב משום דלא חשיבי כרגלים גמורים דזה משמע הפך מ"ש ברישא דמעיקרא יהיב טעמא דתרתי הפסקות בחדא אבילות לא עבדינן ולבסוף משמע דהדר מהאי טעמא ונתן טעם משום דאינם רגלים גמורים דאי הוו רגלים גמורים משמע דעבדינן תרי הפסקות ולמה ליה האי אבל במ"ש דלא חשיב ר"ה

כו' בהא השיגו הר"א ז"ל. ונ"ל טעמו של רבינו דר' אליעזר ור' אושעיא יהיבי טעמא התם לעצרת דהוי שבעה משום דיש לו תשלומין כל שבעה והאי טעמא ודאי לא שייך בר"ה ולכך כתבו שם התוספות דאית ליה לר' אושעיא דלא כרב גידל דרגלים מפסיקים ולא דאינם מפסיקים ורבינו לא משמע ליה דליכא מאן דפליג דודאי הלכה כר"ג וכדפסק רב גידל אלא דסובר ר' אושעיא דמאי דקאמר ר"ג מפסיקים היינו שמבטלים גזירת שבעה ולא שיחשבו כרגלים כו' אלא דוקא עצרת מפני שיש לו תשלומין כל שבעה ורב אויא פליג וסובר דר"ה חשיב שבעה דלית ליה דטעמא הוי משום דאית ליה תשלומין כל שבעה אלא משום דהוי רגל ואע"ג דרבינא סבר כרב אויא פסק רבינו כר' אושעיא משום דר' עננ בר ששון ור' יצחק נפחא לא דרשו אלא דעצרת לבד הוי שבעה מטעמא דר' אושעיא משמע דאית להו כוותיה ולכך פסק רבינו הכי דהא עדיפא ליה לתרוצי מהאי תירוצא דבא בדברי הרב כ"מ דמאי דקאמר רבינא מסתברא כרבן גמליאל הוא דאמינא ר"ל דלא אודי במנין ר"ה חדא דלישנא לא משמע הכי ועוד דרבינא גופיה אמר על דברי רב אויא הילכך יום אחד לפני החג וכו' משמע דאודי לרב אויא בדין דר"ה ועם מה שכתבנו נסתלקה הקושיא דהקשה הרמב"ן ז"ל לפי תירוצו במה שאמר ומ"מ אין דבריו נראין וכו' ובאו דברי רבינו על נכון:

הלכה ד

ושמיני של חג רגל אחד הרי כ"א. הקשה הרא"ש ז"ל בפסקיו בחג נמי יבטל ממנו שמיני עצרת גזרת שלשים ותירץ שאני התם שלא נהג כלל דין שלשים אע"פ שגיהוץ ותספורת אסורים במועד מ"מ מטעם אבילות מיהא לא נאסר וקשה על זה מ"ש גבי בעיא דקברו ברגל כי קא מבעיא לי לענין שלשים דקא נהגא מצות שלשים ברגל ולדברי הרא"ש ז"ל מטעם רגל איתסר גיהוץ ותספורת ולא מטעם אבילות מיהו לזה י"ל דלענין דעולה למנין שלשים אהני הך טעמא כיון דיש בו דיני שלשים אע"פ שלא יהיה מטעם אבלות עולה אבל לענין הפסקה שיפסיק הרגל הבא אחריו לא. אך קשה מ"ש הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על ההיא בעיא וז"ל כי קא מבעיא לי לענין שלשים דקא נוהג מצות ברגל לענין תספורת וכבוס כאבל וא"ת שאין אבילות חל עליו איך הוא נוהג בהן והלא מדין הרגל לובש הוא כלים מגוהצים לבנים וחדשים ונוטל צפורניו בגנוסטרא ושמח בשמחת מרעות ואם בא ממדינת הים ומבית השביה ושאר דרכים שמנו חכמים וכו' וא"כ איך כתב הרא"ש ז"ל דלא הוי מטעם אבילות הא אהני טעמא דאבילות לבא ממדינת הים ולכל הני שכתב הרמב"ן ז"ל וי"ל דפליג הרא"ש ז"ל על ההוא דינא על הרמב"ן ז"ל וסובר דלא נאסר אלא בדברים שאסורים מתורת רגל וכ"כ הטור בסי' שצ"ט

אחר שכתב דברי הרמב"ן שהבאתי ומדברי א"א הרא"ש ז"ל שאינו אסור כלל מתורת אבילות אלא בדברים האסורים לו מתורת רגל אבל מ"מ קשה על הרמב"ן ז"ל איך יתרץ קושית הרא"ש ז"ל דלדידיה הרי נוהג בגזירת שלשים ואין תירוץ לקושיא ההיא אלא כמו שתירצה הרא"ש ז"ל וכן הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות ועוד דרבינו ירוחם נתיב כ"ח ח"ג תירצה כך לדעת הרמב"ן ז"ל עצמו ע"ש והוא תימה וצ"ע:

הלכה ח

ונוהג בהן כל דברי אבילות וכו'. תמה הרב"י בטי"ד סי' שצ"ט על הרי"ף ורבינו ז"ל למה לא כתבו דמלאכתו נעשית ע"י אחרים וכו' כסיפא דברייתא וכבר תמה הר"ז הלוי ז"ל בס"ה כן שכתב והא דתניא קברו בתחילת הרגל מונה שבעה אחר הרגל וכו' הלכה היא אע"פ שלא כתבה הרי"ף ז"ל וכו':

פרק יא

הלכה ג

אין מברין אלא על מטות זקופות וכו'. בפרק ואלו מגלחין (דף כ"ו:) אמרו תנו רבנן ההולך לבית האבל אם היה לבו גס בו יברוהו על מטות כפויות ואם לאו יברוהו על מטות זקופות והביא הטור זה בסימן שע"ח ופירש בו שני פירושים אחד בשם ר"י שהמברה יושב על מטה זקופה אבל האבל יושב על כפויה וכשלבו גס בו אף המברה יושב על כפויה ובשם הראב"ד ז"ל פירש כשאין לבו גס בו אף האבל יושב על מטה זקופה ע"כ ולפי זה מ"ש במתני' אין מברין אלא על מטות זקופות הוי אפי' מי שלבו גס בו וכן פירשו המפרשים ורבינו השמיט כל זה ולא ידעתי למה:

אבל נוהגים בהם דברי אבילות וכו'. כתב הרב כ"מ דיש לתמוה על השאלתות דמאן פלג ליה פורים מחנוכה ור"ח לומר דפורים מבטל האבילות ולא ר"ח וחנוכה. ואין זו קושיא דכבר פירשו הטעם כמבואר בפסקי הרא"ש משום דבפורים כתיב ימי משתה ושמחה מה שאין כן באינך גם תמה על הר"ם מרוטנבורק דמנין לו לחלק בין פורים לחנוכה ור"ח משמע דאית ליה דמאי דכתב מהר"ם דאינו נוהג אבילות הוא בפורים דוקא ולא בחנוכה ור"ח וכן נראה מדברי הטור שלא הזכיר דין זה בהל' אבל ולא בהלכות חנוכה ופורים אלא בפורים דוקא בסוף הלכות מגילה וכן משמע לשון מהר"ם בתחלתו שהביא הרא"ש ז"ל בפסקיו שכתב והורה רבינו מאיר שלא יתאבל כלל בפורים דימי משתה ושמחה כתיב משמע דהיינו בפורים דוקא אבל קשה קצת מ"ש אחר כך וחנוכה ופורים אסורים בהספד ובתענית דמהאי טעמא משמע דאפילו בחנוכה נמי דינא הכי

וכן מהראיה שהביא מחנוכה ופורים דאינם מקוננות. וי"ל דאין זו ראיה גמורה אלא סמך לראיה ראשונה אבל עיקר הראיה משום דכתיב ימי משתה ושמחה וזה אינו אלא בפורים דוקא ולכך כתב דאינו נוהג אבילות בפורים לחוד:

הלכה ז

שבעת ימי החתנות וכו'. מה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו במה שאמר שלא יעלו ימי המשתה לשלשים וכן במה שהשיגו בסוף הפרק שכתב שישא אחר שבעת ימי האבלות ולמה לא ימתין עד שלשים נתבאר טעם רבינו בטור יורה דעה סי' ש"ב עיין שם:

פרק יב

הלכה א

שהקבורה מצוה שנאמר כי קבור תקברנו וכו'. קשה דכיון דטעם רבינו דפסק דאין שומעין לו הוי משום דהוי בעיא דלא איפשיטא וספק איסורא לחומרא כדכתב הרמב"ן אם כן לא היה לו לתלות הטעם משום דהקבורה מצוה אלא משום דהקבורה משום בזיונא דזהו הצד מהבעיא שעשה הבעיין לומר דאין שומעין לו וכן הטור סימן שמ"ח כתב טעם זה וז"ל אין שומעין לו דבזיונא דכולהו חיי הוא וכו' ותו קשיא לפשוט בעיין מהא דאמרינן בפרק נערה שנתפתתה (דף מ"ח.) אמר רב מתנא האומר אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לא כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הצבור ע"כ משמע דאין שומעין לו. מיהו אין זו קושיא דהתם הוא משום דבעי קבורה אלא שלא יקברוהו מנכסיו ולכך אין שומעין לו אבל לעולם דאי אמר דלא בעי קבורה דילמא דשומעין לו דטעמא משום כפרה ולא משום בזיונא והא אמר דלא בעי כפרה אבל קושיא הראשונה קשיא. וי"ל דרבינו סובר דלא בעי הבעיין אלא משום דסובר דאין קבורה מן התורה וכאיכא דאמרי דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי רמז לקבורה מן התורה כו' אבל ללישנא קמא דר' יוחנן דאית ליה דקרא דקבור תקברנו מריבוי דרשינן אפילו שאר מתים והמלין מתו עובר בלא תעשה ליכא בעיא דכיון דהיא מצוה מן התורה לקבור מתו לאו כל כמיניה לומר שלא יקברוהו וכיון דרבינו פסק בפרק ט"ו מהל' סנהדרין כלישנא קמא דר' יוחנן דהמלין מתו עובר בלא תעשה לכך כתב כאן הטעם משום דהקבורה היא מצוה:

הלכה ב

כל המתעצל וכו'. בפרק ר' אליעזר דאורג (דף ק"ה:) א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו

וכו' אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו וכו' אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה וכו' כך הגירסא בגמרא דידן במימרא קמא כשר ובתרי מימרי אחריני חכם ואם זאת הנוסחא היתה לו לרבינו קשה דמאי כתב בחכם אינו מאריך ימים ובכשר ראוי לקוברו בחייו הא תרוייהו גבי חכם איתנהו בגמרא ולא אמרו בגמרא גבי אדם כשר אלא ההיא דסופרן ומניחן בבית גנזיו וכמ"ש אח"כ וכל המוריד דמעות וכו' הרי שכרו שמור וכו' לכך נראה ודאי דגריס כגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסי בתרי מימרי קמאי כשר ובמימרא בתרא חכם ואע"ג דהא דראוי לקוברו בחייו למדוהו מיהושע שנתעצלו בהספדו ורגש עליהם ההר ויהושע היה חכם מ"מ נלמד ג"כ לאדם כשר דאי תימא יהושע דוקא א"כ לא תלמוד אלא רב מפורסם כיהושע ולא שאר חכמים א"ו דלא נלמוד אלא הדומיא ליהושע בענין הכשרות שיהיה אדם כשר לבד. אבל על הטור יש לדקדק שכתב בסי' שמ"ד וכל המתעצל בהספדו של אדם כשר אינו מאריך ימים וראוי לקוברו בחייו דהא לא אתי כשום חד מהגירסאות הנזכרות דלכולהו בההיא דאינו מאריך ימים לא הוזכר אלא חכם ואולי היה גורס ג"כ בההיא אדם כשר:

הלכה ה

כדרך שעושין מעמד ומושב לאנשים וכו'. בפרק המוכר פירות (דף ק':) אמרו אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא עבד לה מעמד ומושב ע"כ. הרי דלנשים עבדינן מושבות ורב יוסף ואביי ורבא דאמרו שם דטעה לא הקשו עליו משום דהיא אשה הא משמע דכ"ע עבדינן אפי' לאשה מעמד ומושב:

אבל אין מניחין מטת האשה וכו'. סתם רבינו כר' אליעזר דאמר אפילו של שאר נשים וכן פסק הטור בסי' שנ"ה:

הלכה ו

אבל אומרים עליהם דברי שבח וכו'. ירושלמי רבנן אומרים קילוסים ומפרש רבינו כפירוש בתרא שכתב בטור בסי' ת"ג דהיינו קילוסים להקב"ה ולא כפירוש קמא דפירוש דמקלסים המת ומספרים בשבחו:

הלכה ז

אם שדרו קיימת וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ה.) אמרו כששלדו קיימת ופירש"י ז"ל גופו קיימת והטור בסי' שמ"ה כתב כלשון הגמרא שלדו קיימת אבל רבינו כתב שדרו אולי שהוא גורס כן בגמרא או אפשר שמפרש שלדו דכיון דהשדרה היא קיימת מיקרי שלדו קיימת דהשדרה היא עיקר בנין הגוף:

הלכה ח

ולערב אין מתאבל אפי' צרורין וכו'. מדברי רבינו שכתב אחר ולערב אין מתאבל הא דאפי' צרורין וכו' משמע דמפרש כפירוש התוספות דקאי רב חסדא אסיפא:

הלכה ט

בני חמש ובני עשירים בני שש וכו'. פסק כר' יהודה כלישנא בתרא דרב גידל דאמר הכי בגמ' מ"ק (דף כ"ד.) ואע"ג דפסק לעיל בפרק י' דר"ה ויוה"כ כרגלים כר"ג והיינו כלישנא קמא נמי י"ל דמה שפסק כר"ג הוא משום דרבינא אמר מסתברא כר"ג הוא דאמינא. וראיתי בהר"ן שכתב בפירוש ההלכות דכ"מ ששנה ר"ג במשנתנו הלכה כמותו וקשה דאין זה הכלל אלא לרשב"ג ולא לרבן גמליאל ועוד דאם איתא להאי כללא למה רב גידל הוצרך ללישנא קמא לפסוק כמותו הא כללא הוא דהלכתא כרבן שמעון בן גמליאל:

הלכה י

באשה אחת ובשני אנשים וכו'. הרב כ"מ בסוף הלכות איסורי ביאה הקשה דהא התם אסר רבי להתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה ותירץ דהתם מיירי ביחוד ממש בבית שאין הפתח פתוח לרשות הרבים. ולי נראה לתרץ כמו שתירצו התוס' לאבא שאול דאמר אף באיש אחד ושתי נשים דאע"ג דאמרינן במסכת קידושין (דף פ':) דאין איש אחד מתייחד עם שתי נשים בשעת אבילות דטרידי שרי וכי האי גוונא משנינן לרבנן אליבא דרבינו דיחוד כי האי דאשה אחת עם אנשים דאינו יחוד גמור כאיש אחד עם נשים דהוי יחוד טפי מקלינן הכא משום דאיכא אבילות אע"ג דבעלמא היכא דליכא אבילות אסרינן ליחוד כי האי:

הניטלת באגפיים וכו'. עיין בבית יוסף טור יו"ד סי' שנ"ג דשם ביאר דרבינו פליג על רש"י ז"ל בזה:

הלכה יא

ומקום שנהגו נשים לצאת וכו'. ברייתא בסנהדרין פ' כה"ג (דף כ'.) :

פרק יג

הלכה א

כיצד מנחמין את האבלים וכו'. כל מה שכתב כאן עד האבל מיסב נתבאר רובו בפרק ב' דסנהדרין פרק כהן גדול (דף י"ט.) שאמרו שם אמר רב פפא שמע מינה מהא מתניתא תלת וכו' ושמע מינה אבלים עומדים וכל העם עוברים ושמע מינה אבלים לשמאל המנחמין הם עומדים עוד שם אמר רבי מנשיא וכו' אין שורה פחותה מעשרה

בני אדם ואין אבלים מן המנין ע"כ ונתבארו דברי רבינו. והטור כתב בסי' שע"ו כשכתב סדר ניחום אבלים מימי הגמ' ועוברין משמאל האבל וקשה עליו דמן הגמרא שהבאתי משמע כדברי רבינו שהאבל משמאל המנחמין והמנחמין הם מימין האבל ע"כ כיון דהאבל משמאלם. ובפשטא דשמעתא איכא למידק איך למדו מאותה ברייתא דהאבל משמאל המנחמים משום דכ"ג כשהוא מנחם האבל הוא בשמאלו לפירוש רש"י ז"ל או לפירוש התוספות כיון דהעם בשמאלו ראשונה של כ"ג נמצא דהאבל משמאל העם תידוק מסיפא דהוא מתנחם והוא אבל והמנחמים שהם כל העם משמאל. וי"ל דשאני התם משום כבודו של כ"ג דאע"ג דמן הדין היה ראוי להיות בימינו מ"מ אין כבודו אלא שיהיו בשמאלו אבל מרישא דייק אליבא דתוספות שפיר מהאבל שהוא בשמאל העם שהעם הם ראשונה בשמאלו כדתנן במתני' ממצעו בינו ובין העם משמע דסגן מצד אחד והעם מצד אחר שהוא הצד שמאל ואח"כ האבלים ואע"ג דברייתא תני אבלים קודם העם אין חשש בזה ואפילו לפירוש רש"י ז"ל דייק מרישא משום דכ"ג הוא המנחם והאבל הוא משמאלו מ"מ דייק שפיר דמאי אמרת משום יקרא דכ"ג עבדינן ליה אין זה זלזול לו כיון שהוא בא לנחם האבל ראוי לו לעשות המצוה כתקנה ולשום האבל בימינו שהוא מכבדו ביותר ויתנחם יפה בכבוד שעושים לו א"ו שהאבל לעולם הוא משמאל המנחם מ"מ להרמב"ן ז"ל קשה כדכתיבנא דמן הסוגיא משמע דהמנחמין הם לימין האבל והאבל משמאלם כדכתיבנא:

הלכה ג

ואין המנחמין רשאין לישב אלא על גבי קרקע וכו'. מימרא דרב יהודה כתבה הרי"ף ז"ל בסוף פרק אלו מגלחין אע"ג דבגירסאות דידן ליתא משמע דאיהו גריס לה וכך הם דברי רבינו:

הלכה ד

מת שאין לו אבלים וכו'. מ"ש רבינו שהעשרה נעשים כאבלים ושאר העם מנחמים להם קשה מנין לו זה דבגמ' שבת (דף קנ"ב.) לא אמרו אלא דהם באים שם ולא שיהיו כמתנחמים ומפני כן השיג עליו הר"א ז"ל בהשגות וכתב שאין לזה שורש ומשמע מדברי רבינו דמימרא דרב יהודה דאמר מת שאין לו מנחמים וכו' ועובדא דההוא דשכיב בשבבותיה תרתי מילי הוו דפירוש המימרא הוא שיביא עשרה שיהיו קבועים להיות כמתנחמים וכל העם באים לנחם להם ועובדא הוי שלא מצא רב יהודה קבועים שיהיו לעולם שם כמתנחמים ויבואו כל השבעה ימים שם כדרך האבלים אלא בכל יום מקבץ עשרה והיה בא שם ואע"פ שלא היו עשרה קבועים כל השבעה ימים ועשרה שבאו ביום

אחד לא היו באים ביום אחר ונמצאו שאין אלו כמתנחמים כיון שלא היו באים כל הימים כדרך האבלים בכל הימים המתנחמים להיות שם כל שבעה והדין השני שכתב רבינו ואם לא היו שם קבועים וכו' יצא לו מעובדא דר"י. ומ"מ לא מצאתי טעם נכון לרבינו מי דחקו לפרש כן דלפי הנראה עובדא ומימרא חד מילתא הוי ואין הכוונה שיהיו העשרה כמתנחמים אלא שיבאו שם להיות במקומו:

הלכה ה

חוץ מאבל וחולה דמשמע ישב באבלו ישב בחליו. התוספות לא פירשו כן שהם פירשו דטעמו דאין אומרים לחולה כן דבלא רשותו ודאי ישבו כיון דמן הדין לא היו צריכין לעמוד א"כ פשיטא שישבו בלא רשותו אבל לאחרים ת"ח שעומדים אומרים להם שישבו וכפירוש רבינו פירש הרי"ף ז"ל וכ"כ הטור:

הלכה ו

אין מביאין שם לא את המוגמר וכו'. בגמרא שם (דף כ"ז.) תנו רבנן מכבדין ומרבצין וכו' ואין מביאין את המוגמר וכו' והקשו מבר קפרא דאמר אין מברכין לא על המוגמר וכו' ותירצו לא קשיא הא בבית האבל הא בבית המנחמין והרי"ף ז"ל לא כתב אלא ברייתא לחודה גם רבינו הלך על פי דרכו אבל הטור בסימן שע"ח כתב אבל מביאין אותו בבית שהמת שם ואין מברכין עליה נראה שמפרש כפירוש קמא שכתב הר"ן בשם התוספות דבבית המנחמים אין מביאין ובבית האבל מביאין כל זמן שמת מוטל לפניו להעביר ריחו. ונראה לי דרבינו והרי"ף ז"ל מפרשים כן ולא הוצרכו להזכיר זה דכבר כתב רבינו בפרק ט' מהלכות ברכות דבשמים של מתים אין מברכין עליהם ומדקאמר אין מברכין משמע דאתויי מייתינן כמו שדקדקו בגמרא בפרק אלו מגלחין ובשמים של מתים היינו שמשימים בבית המת או על המת עצמו להעביר הריח והוא משנה בפ' אלו דברים בברכות (דף נ"א:) ושם כתבו הרי"ף ז"ל:

הלכה ח

אין שותין בבית האבל וכו'. כבר פירשתיו בפ"ד:

הלכה ט

אין אומרין שמועה והגדה בבית האבל. ברייתא היא בפרק אלו מגלחין וכתב הרב ב"י בסימן שמ"ד שהרמב"ן ז"ל מפרשה בשבת קאמר דאע"פ שאין אבילות בשבת אין עוסקין שם בתורה ולא בשמועה ולא בהגדה:

וכן אין אומרים בפני המת וכו'. בפ"ק דברכות (דף ג':) איכא בהא תרי לישני בגמ' והרי"ף והרא"ש ז"ל הך מימרא דאיתמר בגמ' דידן בפ"ק הזכירוה בפרק מי שמתו (דף

י"ח.) גבי הא דאמרו שם מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע ומדסמכה הרי"ף ז"ל להההיא דפרק מי שמתו ולא הביאה במקומה דהיינו פ"ק וכמו שהזכירו סמ"ג ורבינו ירוחם היה נראה לי לדקדק דכוונת הרי"ף כמו שפירשו אותו התוספות בפ"ק דברכות דדוקא תוך ארבע אמות איירי אבל חוץ לארבע אמות אפילו בדברי תורה מותר ולהכי סמכה שם לומר דהוי כאידך מימרא תוך ארבע אמות דוקא. אבל ראיתי להרא"ש ז"ל שהביא הך מימרא בפרק מי שמתו סמוך לאידך כמו שהביאה הרי"ף ז"ל ומ"מ כתב דאיירי חוץ לארבע אמות כלומר דאפילו חוץ לארבע אמות אסרינן בדברי תורה משמע דאין כוונתו כמו שכתבתי ואולי היה גורס אותה בפרק מי שמתו ופירוש דברי הרא"ש ז"ל אפשר לפרשם בחד מתרתי אנפי או שנאמר דמאי דקאמר דאיירי חוץ לארבע אמות ר"ל דאם היה תופס ארבע אמות אפילו מילי דעלמא אסור אבל דבריו של מת ודאי דהוא מותר אפילו תוך ארבע אמות וזהו הפירוש שהוזכר בהגהות אלפסי שפירש הרא"ש ז"ל אבל מדברי רבינו ירוחם בנתיב כ"ח שכתב שאם הוא תוך ארבע אמות אפילו דבריו של מת אסור נראה שהבין בדברי הרא"ש ז"ל דלהכי כתב חוץ לארבע אמות כדי שיהיה מותר אפי' דבריו של מת אבל מה שהבין הטור בדברי הרא"ש שמה שכתב דאיירי חוץ לארבע אמות הם דברי רבינו האיי דבר תימה הוא ודאי שהוא העתיק לשון רבינו האיי כמו שהביא אותו הרי"ף ואחר כך כתב הרא"ש ז"ל מדעתו דאיירי חוץ לארבע אמות ואין עסק לרבינו האיי בזה גם דברי רבינו ירוחם שכתב שם וה"מ בדברי תורה אסור אבל מילי דעלמא מותר בענין המת קשה דלמה כתב בענין המת דא"כ היינו דבריו של מת ומה שהזכירו בגמרא מילי דעלמא הם דברים שאין למת עסק בהם כלל ואולי שהוא מפרש דדבריו של מת הוא בדבר הצריך למת להוצאה ולקבורה כדכתב הרמב"ן אבל מילי דעלמא נהי שהם בענין מיתה מ"מ אינם נוגעים לענין מעשה אלא ספור דבריו מענין מיתה ומרירות הלב וכיוצא בדברים האלה אבל מילי דעלמא ממש שאינם נוגעים כלל למיתה משמע ליה לרבינו ירוחם. עוד ראיתי במרדכי במועד קטן השני לשונות שהוזכרו בפ"ק בגמ' דידן הפוכים שהוא הביא בלישנא קמא דכ"ש מילי דעלמא דאסור ובבתרא דמילי דעלמא מותר ובגירסאות דידן הוי בהפך ולפי גירסתו כתב בסוף לשונו אבל מילי דעלמא אפי' תוך ארבע אמות וללישנא קמא אסור בכל אותו חדר שהמת מונח בו ולא כתב ללישנא קמא אלא בערך מילי דעלמא דללישנא בתרא מותר לפי גירסתו לכך כתב דללישנא קמא אסור ואח"כ כתב מסברתו דכל החדר כארבע אמות דמי ולא שיהיה זה תלוי בלישנא קמא עד שיפול על זה תמיהת הרב ב"י שתמה בסימן שמ"ד דכוונתו היא כמו שכתבתי ברורה בעיני. ומ"מ קשה מ"ש דכל החדר כארבע אמות דהא כל הפוסקים

זולת ר"י גיאת פסקו דלא כרשב"א דאמר בפרק מי שמתו דכל הבית כארבע אמות דמיא וכמבואר בב"י טור או"ח סימן פ"ז יעויין שם ודעת רבינו דאינו אסור אלא תוך ארבע אמות אבל חוץ לארבע אמות מותר אפילו בדברי תורה תדע לך דהא מי שאמר דכאן אסור אפי' חוץ לארבע אמות צריך לחלק בין מת לקבר כמו שחילק הרב ב"י לדעת הטור אליבא דרבינו האיי וסובר דבין המת לקבר אפילו חוץ לארבע אמות אסור ורבינו אי אפשר דסובר כן דהרי בהלכות קריאת שמע בפרק ד' כתב ואם הרחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת מותר וכן בסוף הלכות ספר תורה כתב ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן הקבר או מן המת וכו' משמע דאפילו במת סגי בארבע אמות לכך נראה ודאי דעת רבינו כדכתיבנא:

הלכה יב

תדאג כל החבורה וכו'. בפרק ר"א דאורג (דף ק"ו.) אמרו אמרי לה במת קטן ואמרי לה במת גדול ורבינו לא פירש משום דלא נ"מ כלל לענין דינא:

מונחת לו על צוארו וכו'. הטור כתב בין כתיפיו ובגמרא דידן מ"ק (דף כ"ז:) איתא בין שתי יריכותיו:

פרק יד

הלכה ח

מי שהיה לפניו מת וכו'. הטור כתב בשם הרמב"ן ז"ל ולא נהירא נראה דרבינו יצא לו זה מההיא ברייתא דאבל רבתי דאמרו בית האבל ובית המשתה בית האבל קודם ומפני זה הוכרח רבינו לחלק כדי דלא תקשי אההיא דבפרק שני דכתובות (דף י"ז) דמעבירין את המת מלפני הכלה דיש לחלק דשאני התם דטעמא משום כבוד הוא מי ילך ראשונה וכיון שכן ראוי להקדים הכלה דיקרא דחיי עדיף אבל הכא דאין זה תלוי בכבוד אלא בענין עשיית הדבר ודאי דראוי לעסוק במצות המת יותר ממצות כלה ואפשר היה לומר דכוונת רבינו כהרמב"ן ז"ל ומה שאמר מי שהיה לפניו מת וכלה ר"ל אחר שנכנסה לחופה ויש לפניו לשמח לחתן ולנחם האבל אז האבל קודם כדכתב הרמב"ן אבל כניסת הכלה ודאי קודם לקבורת המת אבל מ"מ הראשון נכון בכוונת רבינו יותר:

הלכה ט

בשאין לו כל צרכו אבל יש לו כל צרכו וכו'. מדברי רבינו דקאמר כל צרכו משמע דאית ליה כדברי הלכות גדולות שכתב הטור בסימן שס"א דכיון דיש לו מי שיתעסק עמו אין צריך שיתבטל בשבילו אע"ג דליכא עשרה ודלא כרב נטרונאי או אפשר דאית ליה כרב

נטרונאי וקרי כל צרכו שיהיו עשרה דהא איכא קדיש ושורה וברכת אבלים וכדכתב שם הרמב"ן בטעם רב נטרונאי וכיון שכן כל העשרה הם צורך ולא פחות והראשון עיקר בדעת רבינו:

הלכה י

עד שיקברוהו כו'. דקדק רבינו כאן מה שכתב הטור בסימן שס"א דהך דינא לא אירי אלא באיסור מלאכה עד הקבורה ובהא הוא דאמרינן דאם יש לו מי שיתעסק בצרכיו מותרין אבל בענין הוצאת המת ודאי דהכל מבטלין ומ"מ אין זו מוכרח בכוונת רבינו. עוד כתב הטור בסימן הנזכר ובסי' שמ"ג דהאי דאמרינן דאיכא חבורות היינו שכל אחת מתעסקת ביומה ואז מותרת ביום שאינו יומה ולא נתבאר בדברי רבינו:

הלכה יג

לא ילך אדם בארבע אמות של קבר וכו' וספר תורה בזרועו וכו'. כתב הרכ"מ דבנוסחי דידן כתב גבי ס"ת לא ילך אדם בבית הקברות וס"ת בזרועו ויקרא בו ע"כ. ורבינו אזיל לטעמיה שהוא כתב בהלכות ס"ת פרק עשירי לא יאחוז אדם וכו' ולא יקרא בו עד שירחיק וכו' וכתב שם הרב בעל כ"מ דרבינו מפרש דברייתא ברכות (דף י"ח.) תרתי קתני והכי קאמר לא ילך אדם בבית הקברות וס"ת תורה בזרועו או קורא והאריך שם אבל הטור כתב בהלכות קבורה סימן שס"ז וס"ת בזרועו ויקרא בו או יתפלל משמע דאית ליה דברייתא חדא קאמר דבעינן שיהא שם תרתי לאסור שיאחז הספר תורה ויקרא בו והתימה דבהלכות ס"ת סימן רפ"ב כתב כדברי רבינו וכלשונו שכתב שם ולא יאחוז אדם ס"ת וכו' ולא יקרא בו וכו' משמע דאית ליה דברייתא תרתי קתני כפירוש רבינו ונמצאו דבריו סותרים ואולי נאמר דמה שאמר בהל' קבורה ויקרא בו ר"ל או יקרא ולא חש להאריך דסמך על מ"ש בהל' ס"ת:

הלכה יד

המוליך עצמות ממקום למקום וכו'. בהלכות ספר תורה בפרק הנזכר כתב רבינו ואם היה מתפחד מן הגנבים מותר ואם אין שם פחד מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על הבהמה ע"כ. וכאן לא כתב שאם אין שם פחד שיעשה כן משמע דאית ליה לרבינו דכשאין שם פחד יכול להפשילו לאחוריו אלא שלא ירכב עליו אבל בס"ת החמירו יותר דכשאין שם סכנה לא סגי בהפשלה לאחוריו אלא צריך שיהא לפניו כנגד לבו והוא דעת הרי"ף ז"ל וכמ"ש הרא"ש ז"ל בפסקיו ודלא כסברתו שכתב דבהפשלה לאחוריו סגי אפילו בס"ת ורבינו יונה בפירוש ההלכות הבין כדברי הרי"ף דאפילו כשיש שם פחד אין לו לרכוב עליו שיותר טוב שיאבד אותם משינהג בזיון גדול ולפי מה שאמרו

בגמרא (שם) כדרך שאמרו בעצמות לאו דוקא דין הס"ת כדין דעצמות דבעצמות מפני הפחד העומד ירכוב עליהם כדאמרו בברייתא ואם היה מתייירא וכו' מותר אבל בס"ת לא ירכוב עליהם אלא יניחם על גבי החמור שהוא רוכב עליו ומפני זה אמרו כדרך כלומר לאו ממש כמו עצמות אלא כדרך שאמרו שם אמרו כאן בדרך דמיון שמשימו על החמור שהוא רוכב עליו אע"פ שאינו מניחו בחיקו כנגד לבו דשלא במקום סכנה צריך לעשות כן נמצא לדבריו דרבינו חולק על הרי"ף בהא דלרבינו משמע דאית ליה דבס"ת בשעת הסכנה יכול לרכוב עליו אבל מ"מ רבינו והרי"ף שוים לכל הפירושים דשלא בשעת הסכנה אינו יכול להפשילו לאחוריו גבי ס"ת כמו שכתבתי אע"פ שבהגהות אלפסי לא כתב הכי אלא כתב דרבינו אית ליה כדברי התוס' דיכול להפשילו לאחוריו שלא במקום סכנה ולי נראה כמו שכתבתי:

הלכה יט

נפש שנעשה לשם חי וכו'. כתב הטור בסימן שס"ד דאפילו לא בנאו לשמו ולא הוסיף בו דימוס אם נתנו על דעת להיות בו עולמית אסור אפילו לאחר שפינהו אפילו לא בנאו לשמו וכתב שם הרב ב"י כן בשם הרמב"ן ז"ל והטעם דהיינו אזמניה וצר ביה והיינו דמתמה בגמרא בפרק נגמר הדין (דף מ"ח.) כדאוקימנא בדרמא ביה מת אי הכי מאי איריא וכו' ואע"פ שנראה הדין כמוכרע מ"מ לא ביארו רבינו:

הלכה כ

לא יקבר בו מת אחר עולמית. לאפוקי מדברי הטור שכתב בסי' הנזכר דוקא הוא לא יקבר בו אבל אחר יקבר:

הלכה כא

חוץ משערו וכו'. הרב"י תמה דבסוף פ"ק דערכין (דף ז':) משמע דשער אסור והטור בסימן שמ"ט כתב כדבריו ומ"מ דעת רבינו נכון בעיני דשם הקשו על מתני' דהאשה שנהרגה נהנין בשערה ואמאי איסורי הנאה הוו ותירצו באומרת תנו שערי לבתי והקשו אילו אמרה תנו ידי לבתי מי יהבינן לה ותירצו אמר רב בפאה נכרית והקשו טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה היא ומתסר והא מבעיא ליה לר' יוסי בר חנינא דבעי ר"י בר חנינא שער נשים צדקניות מהו ואמר רבא בפאה נכרית לא קא מבעיא ליה כי קא מבעיא ליה לר' יוסי בר חנינא דתלי בסכתא והכא דמחבר בה טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה היא ומתסר והקשה רב נחמן בר יצחק והא דומיא דבהמה קתני וכו' אלא אמר רב נחמן בר יצחק זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה ואמרו שם תני לוי כוותיה דרב נחמן ופירש"י ז"ל אלא אמר רב נחמן בר יצחק לעולם שערה ממש ודקשיא

לך איסורי הנאה נינהו לאו קושיא דשער המת לא מתסר בהנאה דלא דמי לשער בהמה שנהרגה דאשה מיתתה אוסרתה ושער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות אבל בהמה גמר דינה אוסרתה. זו היא סוגית הגמרא ואם נאמר דרבינו פסק כרב ושערו אסור ומוקמינן להא דכתב רבינו כאן בפאה נכרית דתלי בסיכתא כדכתב הרב בכ"מ קשה טובא חדא דהיה לו לפרש וכמו שהקשה הוא עצמו ועוד קשיא לי דבהלכות ע"א פרק ד' גבי עיר הנדחת כתב אבל פאה של נכרית הרי הוא מכלל שללה ואסור וכתב שם הרב כ"מ הטעם דהוי בעיא דר' יוסי בר' חנינא שהבאתי למעלה וסליקה בתיקו ותיקו דאיסורא לחומרא וא"כ כיון דפסק שם לחומרא גם כאן היה לו לפסוק לחומרא ולומר דפאה של נכרית אפילו דתלי בסיכתא אסורה משום דספיקא הוא דילמא כגופה דמי או לא ואי כגופה דמי מתסר בהנאה מן התורה ובאמת אסור בהנאה מן התורה דגמר שם שם מעגלה ערופה בפרק אין מעמידין (דף כ"ט:) וכיון דהוי ספק איסור של תורה לחומרא דהכי קי"ל בכל דוכתא ומה גם בהך בעיא דהרב עצמו פסקא הכי בהלכות ע"א כדכתיבנא. ותו קשיא כיון דבסוף פ"ק דערכין ובפרק חלק (דף קי"ב.) ג"כ אמרו בהדיא דהיכא דמחובר בגופה הפאה נכרית לא קא מבעיא ליה לר' יוסי בר חנינא דודאי כגופה הוי ולא הוי מכלל שללה ומותר א"כ אמאי לא פירש שם רבינו בהל' ע"א דהא דאסור פאה של נכרית היינו דוקא דתלי בסיכתא אבל מחובר בגופה מותר ולא הוי מכלל שללה ועוד קשה דבפרק י"ב מהל' סנהדרין בסופו כתב רבינו וכל אשה שתהרג מותר ליהנות בשערה ואי איתא דרבינו פסק כרב היה לו לומר שם דדוקא כשאמרה תנו שערי לבתי כדאמר רב בפ"ק דערכין לכך נראה לי ודאי דרבינו פסק כרב נחמן בר יצחק דלתירוצו שער המת אסור בהנאה וכדפירש"י ז"ל ופסק כוותיה משום דאיהו הקשה לרב ואסיק בההוא תירוצא וכיון שכן ההיא בעיא דר' יוסי ב"ר חנינא הוי אפילו בפאה נכרית מחוברת בגופה דלא מוקמינן לה בגמ' בפאה דתלי בסיכתא אלא לאוקמי תירוצא כרב דקאמר דמתניתין איירי בפאה נכרית אבל לרב נחמן בר' יצחק דמתניתין איירי בשער המת ממש בעיא דר' יוסי כפשטא בכל גוונא אפי' במחובר בגופה וכיון דאסקינן לה לחומרא ובכל גוונא פאה של נכרית אסורה גבי עיר הנדחת בין שמחובר בה בין דתלי בסכתא ולהכי סתם רבינו בהל' ע"א וכתב פאה של נכרית אסור דמשמע בכל גוונא והא דאוקמינא בפרק חלק הך בעיא דתלי בסיכתא היינו אליבא דרבא דתירץ התם בפאה נכרית בגמ' אקשי ליה ה"ד אי דמחובר בגופה כגופה דמים משום דרבא גופיה אית ליה בפ"ק דערכין כרב אבל לרב נחמן בר יצחק ליתא להך קושיא דבעי בכל גוונא ורבינו פסק כרב נחמן כדכתיבנא אבל הטור נראה דפסק כרב ולכך כתב דשערו

אסור אלא א"כ אמר תנו וטעמו משום דרבא סבר כרב ועוד דבפ' חלק אמר בסתמא היכי דמי אי דמחובר לגופה כגופה הוי משמע דסברא זו פשוטה וכל דברי הטור באו על נכון אליבא דרב. ומ"מ מ"ש שם הרב ב"י דלהכי כתב נויי גופו כמחוברים בגופו לומר דאם לא היו מחוברים בגופו אלא בשעת מיתה תלי בסיכתא אפשר דשרי קשה דאמאי שרי כיון דהוי בעיא ואסיק בתיקו אית לן למפסק לחומרא דהוי תיקו של איסור תורה ולחומרא כדכתיבנא. ומ"ש הטור שם האשה שנגמר דינה מותר ליהנות בשערה מחיים אע"ג דפסק כרב כדכתיבנא מ"מ מודה רב ודאי דמחיים לא נאסר אלא לאחר מיתה ורב נחמן אית ליה דאפילו לאחר מיתה לא נאסר ובהא פליגי:

שאין הזמנה אוסרת וכו'. רבינו פסק כרבא דאמר בפרק נגמר הדין (דף מ"ו:) דאין הזמנה אוסרת ואמרו שם בגמרא דאביי ורבא פליגי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דפליגי גבי עור חפוי בתים של תפילין (דף מ"ח:) דרשב"ג בעי לשמה ורבנן לא בעי לשמה ואיפליגו רש"י ותוס' ז"ל בפירושה דשמעתא דלרש"י אביי כרשב"ג ורבא כרבנן והתוספות דחו ופירשו איפכא דרבא כרשב"ג ואביי כרבנן ורבינו כתב בפ"ג מהל' תפילין ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה אבל בעור שמחפין אינו צריך עיבוד כלל אפילו עשהו מצוה כשר וכו' ולכאורה נראה דפסק כת"ק וכן פירש שם הרב כ"מ ואם כוונתו כן צריכים אנו לומר דהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל דרבא כרבנן אע"ג דהתוספות דחו פירושו כדי שלא יקשו דברי רבינו אהדדי דהוא פסק כרבא ואי איתא דס"ל כפירוש התוספות דלא כרשב"ג היה לו לפסוק שם כרשב"ג אלא ודאי דמפרש כפירוש רש"י ותפול עליו קושיית התוספות. כך היו נראים הדברים בעיני לכאורה אבל אחר העיון נ"ל דאי אפשר לומר דרבינו פסק כת"ק דהא בפרק התכלת (דף מ"ב:) אמרינן דשמואל דבעי בציצית טויה לשמה אתי כרשב"ג והוא פסק בפ"א מהלכות ציצית כשמואל וכמ"ש הרב"י בטור א"ח בסי' י"א ועוד דא"כ לכ"ע עיבוד מיהא בעי אע"פ שלא יהיה לשמה ורבינו כתב דלא בעי עיבוד כלל אלא עושהו מצוה לכך נראה ודאי דרבינו פסק כרשב"ג ומפרש מילתיה ברצועות ולא בחפוי הבתים וכמ"ש הרב"י בטור או"ח סימן ל"ב עיין שם ויש קצת סיוע לפירוש זה דבפרק התכלת מדמי ליה לטוית ציצית דהיינו עיקר המצוה ואי הכא איירי בקלף או ברצועות הוי כי התם דהם עיקר המצוה אף על גב דרצועות לאו כל כך עיקר המצוה מ"מ הוי טפי מחפוי הבתים דחפוי הבתים לא הוי כל כך עיקר והשתא ניחא דכתב דעור הרצועה בעי עיבוד לשמה כרשב"ג דלפירוש הראשון דפסק כת"ק מנין לו עיבוד לשמה ברצועות ומ"מ פירוש אחרון ג"כ דחוק דרישא דברייתא איירי בחפוי הבתים וכמו שהרגיש הרב"י בסי' ל"ב ועדיין צ"ע:

הלכה כב

שלא יתחלפו בתכריכין וכו'. כן כתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל וקשה דהא לא אתמר בגמ' אלא לתרוצי לאביי דאמר הזמנה מילתא והקשו לו מברייתא דאביו ואמו דמשמע מהתם דהזמנה לאו מילתא דאי מילתא איך יכולים האחרים להציל ותירצו התם משום מרירייהו כלומר ואין זו הזמנה והקשו אי הכי היינו דקתני עלה אמר רשב"ג בד"א שלא נגעו במטה אבל נגעו במטה אסורין ופירש"י ז"ל ואי משום מרירייהו למה אסורין בנגיעת המטה משמע דלרבא אתי שפיר דנאסרין בנגיעת המטה ואליבא דאביי הוצרך רבא לתרץ דהוי במטה הנקברת ומשום דמחלפי בתכריכי המת אבל לרבא לא צרכינן להכי דהוי הזמנה לדידיה ולא אמרינן אגב מרירייהו ולכך אסורים בנגיעה וכיון דרבינו פסק כרבא וכן כל הפוסקים למה כתבו הא טעמא דשלא יתחלפו בתכריכין ונראה דסברי כיון דעולא תרגמה הכי ודאי דאפילו אליבא דהלכתא תרגם דהיינו רבא משום דסבר דהך סברא דאגב מרירייהו זרקי ואין זו הזמנה כולי עלמא מודו בה:

הלכה כה

מנשר פרסותיה כו'. נראה מדברי רבינו דאית ליה כפירוש רש"י ז"ל בפ"ק דע"ז (דף י"א.) דאסור לאבד בהמה טהורה ולעשותה טרפה ולכך כתב דליהוי מן הארכובה ולמטה בטהורה אבל התוס' כתבו דלא איכפת לן בהו ויכול לנשר אפי' מן הארכובה ולמעלה ומה שאמרו שם דמן הארכובה ולמעלה אסור היינו לענין האכילה יעויין שם:

ומושיבין ישיבה על קברו שבעת ימים וכו'. מ"ש הרב כ"מ דמשמע לו דדוקא בחזקיה עשו כן משום דהרביץ תורה בישראל כן כתבו שם התוס' בסוף פ"ק דב"ק (דף ט"ז:) ועל רבינו יש לתמוה דשם בברייתא אחרת איתא וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה המלך שיצאו לפניו אלף חלוצי כתף והקשה לו רבי נחמיה דלאחאב נמי עשו כן לכך פירש דהניחו ספר תורה על מטתו והקשו דהאידנא נמי עבדינן הכי ותירצו אפוקי מפקינא אנוחי לא מנחינן וכו' משמע מיהא דאית לן לומר דנעשה לחזקיהו מה שלא נעשה לאחר וא"כ איך קאמר רבינו דבכל מלך עושין כן. וי"ל דסובר רבינו דכיון דר"י לא חש לקושיא דר' נחמיה דהא לאחאב עשו כן משמע דאית ליה דאין זו קושיא דהכתוב לא בא לומר אלא שעשו לו כבוד גדול וה"ה שעושין זה לשאר מלכים ורבינו פסק כר"י ור"י לא פליג אהא ברייתא דהושיבו ישיבה על קברו אלא דאית ליה דעשו לו נמי הא דיצאו לו אלף ונפיק ליה מקרא דלו דהוי מיותר וכדכתבו שם התוס' דלו בגמטריא הכי הוי ורבינו פסק כר"י ומ"מ עדיין צ"ע: סליקו להו הלכות אבל בס"ד